

Investigating Ways to Enhance the Effectiveness of Border Residents' Cooperatives and Their Impact on the Development of Border Villages (Case Study: Ardabil Province)

Amirali Farhang¹, Esmail Dalir^{2*}

1. Associate Professor, Department of Economics, Payame Noor University, Tehran, Iran

2. Lecture, Department of Geography and Urban Planning, Payame Noor University, Tehran, Iran

*Corresponding author, Email: esmail.dalir@pnu.ac.ir

Keywords:

Effectiveness, Border Villages, Border Residents Cooperative, Ardabil Province,

1. Introduction

Border areas are inherently human and socio-spatial phenomena that constitute an important field of inquiry in geography. In recent decades, increasing attention has been devoted to regions located along international borders, as these areas can foster economic interaction, cooperation, and regional integration between neighboring countries. Historically, cross-border exchanges among residents of border regions existed long before the establishment of formal legal frameworks governing international trade and border management. Such interactions have traditionally played a significant role in sustaining local livelihoods and promoting socio-economic connectivity across borders. Scholars have highlighted the importance of institutional mechanisms to address the structural challenges often faced by border regions, including poverty, marginalization, and limited economic opportunities. For example, Melia Martin and colleagues emphasize that the establishment of cross-border cooperatives can help mitigate deprivation and stimulate local development, while Varz argues that border-resident cooperatives are essential for sustainable cross-border participation and economic integration. In Iran, border-resident cooperatives have a long history; they have operated informally since 1965 and have gradually developed into more organized institutions. Ardabil Province, which shares an international border with the Republic of Azerbaijan, holds particular strategic significance in this regard. Accordingly, the present study examines strategies for enhancing the effectiveness of border-resident cooperatives through several key dimensions, including managerial, governmental, economic, social and cultural, educational, and participatory factors. In addition, the study evaluates the impacts of these cooperatives on the development of border areas in Ardabil Province, focusing on production, exports, employment generation, and income growth.

2. Methodology

This study is applied in terms of purpose and adopts a descriptive-analytical design. A mixed-methods approach was employed to collect and analyze data. Preliminary information was obtained through a review of relevant literature and documentary sources, while primary data were collected using a structured questionnaire designed to assess strategies for enhancing the effectiveness of border-resident cooperatives in promoting the development and prosperity of border areas. The statistical population consisted of all border-resident

Received:

05/Feb/2025

Revised:

14/Aug/2025

Accepted:

16/Oct/2025

cooperatives in Ardabil Province, comprising 14 cooperative companies with a total membership of 173,364 individuals. Using Cochran's formula, a sample size of 383 respondents was determined. Participants were selected through simple random sampling. The research instrument included 44 items measured on a Likert scale. Inferential statistical methods were employed to test the study hypotheses and achieve the research objectives. The Kolmogorov–Smirnov test was used to assess data normality. Pearson correlation analysis and one-sample t-tests were applied to examine relationships between variables and compare mean values. In addition, regression analysis was conducted to evaluate the influence of border-resident cooperatives on key regional development indicators, including income generation, employment, exports, and production, and to determine the relative contribution of each variable to the growth and prosperity of the province's border areas.

3. Findings

The regression results indicate that several factors influence the performance of border-resident cooperatives. In descending order of impact, the most influential factors were the governmental factor ($\beta = 1.442$), the economic factor ($\beta = 1.230$), the managerial factor ($\beta = 1.074$), the educational factor ($\beta = 0.955$), the social factor ($\beta = 0.214$), and the participatory factor ($\beta = 0.084$). Regarding the impact of border cooperatives on regional development indicators, the results of Spearman's correlation analysis demonstrate strong positive relationships between cooperative performance and several development outcomes. The strongest correlations were observed for employment generation in border areas ($r = 0.832$), income growth among border residents ($r = 0.829$), border exports ($r = 0.811$), and regional production ($r = 0.805$). These findings indicate a substantial association between the effective functioning of border-resident cooperatives and improvements in socio-economic conditions in border regions.

4. Discussion and Conclusion

The findings suggest that the effectiveness of border-resident cooperatives—particularly in promoting employment—is strongly associated with governmental support and policy interventions. More effective governmental planning, supportive policies, and appropriate regulatory frameworks can significantly strengthen cooperative performance and stimulate job creation in border areas. In addition to governmental support, economic policies and financial mechanisms play an important role in enhancing income generation among border residents. Furthermore, improvements in export capacity and production levels appear to depend on higher levels of awareness, education, and community participation. Overall, strengthening institutional support, improving managerial and educational capacities, and encouraging local participation can enhance the effectiveness of border-resident cooperatives and contribute to sustainable socio-economic development in border regions.

How to cite this article:

Farhang, A. & Dalir, E. (2026) Investigating Ways to Enhance the Effectiveness of Border Residents' Cooperatives and Their Impact on the Development of Border Villages (Case Study: Ardabil Province). *Village and Space Sustainable Development*, 7(1), 21-48. <https://doi.org/10.22077/vssd.2025.8900.1303>

فصلنامه روستا و توسعه پایدار فضا

دوره ۷، شماره ۱، پیاپی ۲۵، بهار ۱۴۰۵، صفحات ۲۱-۴۸

<https://doi.org/10.22077/vssd.2025.8900.1303>

بررسی راه‌های افزایش اثربخشی شرکت‌های تعاونی مرزنشینان و اثرات آن بر رشد روستاهای مرزی (مطالعه موردی: استان اردبیل)

امیرعلی فرهنگ^۱، اسمعیل دلیر^{۲*}

۱. دانشیار، گروه اقتصاد، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

۲. مربی، گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

* نویسنده مسئول، ایمیل: esmail.dalir@pnu.ac.ir

چکیده

در مناطق مرزی سازوکار مبادلات تجاری باتوجه به حساسیت این مناطق از اهمیت بالایی برخوردار است؛ بنابراین در چارچوب عدالت، تعاونی‌های مرزنشینان می‌توانند بهترین نقش را ایفا کنند. در این راستا، این پژوهش ابتدا به بررسی راهکارهای افزایش اثربخشی شرکت‌های تعاونی مرزنشینان از طریق عوامل مدیریتی، دولتی، اقتصادی، اجتماعی، آموزشی و مشارکتی که به واسطه مبانی نظری و پیشینه تحقیق به دست آمده بود، پرداخت و سپس اثرات این شرکت‌ها بر رشد مناطق مرزی استان اردبیل در زمینه‌های: تولید، صادرات، اشتغال، درآمد مورد بررسی قرار گرفت. این پژوهش از نوع توصیفی تحلیلی بوده و جامعه آماری آن را ۱۴ شرکت تعاونی مرزنشینان در بر می‌گیرد. حجم نمونه آماری طبق فرمول کوکران ۳۸۳ نفر از اعضای شرکت‌های تعاونی یاد شده، بود. پرسش‌نامه بر اساس مقیاس طیف لیکرت به صورت تصادفی ساده بین نمونه آماری توزیع گردید. برای آزمون سؤالات پژوهش، از آزمون‌های t، رگرسیون و اسپیرمن از طریق نرم‌افزار SPSS استفاده شد. نتایج نشان داد که در مؤلفه‌های اثربخشی بر شرکت‌های تعاونی‌های مرزنشینان، به ترتیب عامل دولتی، اقتصادی، مدیریتی، آموزشی، اجتماعی و مشارکتی، بیشترین تا کمترین تأثیر را بر اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینان داشتند و به هر اندازه تعاونی‌های مرزنشینان از طریق عوامل مؤثر (دولتی، اقتصادی - اجتماعی، مدیریتی، آموزشی، مشارکتی) تقویت گردند، به همان میزان نیز روستاها در زمینه‌های تولید، اشتغال، درآمد و صادرات فعال‌تر خواهند بود.

واژگان کلیدی:

اثربخشی، روستاهای مرزی، تعاونی مرزنشینان، استان اردبیل.

تاریخ ارسال:

۱۴۰۳/۱۱/۱۷

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۴/۰۵/۲۳

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۰۷/۲۴

۱- مقدمه

نواحی مرزی پدیده‌هایی هستند که ماهیت انسانی داشته و جزء حوزه مطالعات جغرافیایی محسوب می‌شوند (ورز و همکاران^۱، ۲۰۲۰). این مناطق می‌توانند موجبات ایجاد سازگاری و همسانی اقتصادی در همگرایی بین کشورها گردند (میاخلیل^۲، ۲۰۲۲، ۶۹۲). بخصوص که آنها همواره تمایل به مبادلات تجاری دارند (اندرسون و ادو^۳، ۱۹۹۹، ۶۰۴). در این مسیر تعاونی‌های مرزنشینان^۴ به طور فزاینده می‌توانند نقش موثری در بهبود تجارت منطقه‌ای و تجارت بین‌المللی در مقیاس کوچک داشته باشند (دوشیمیمان^۵، ۲۰۲۲، ۳۳۵). چرا که آنها عموماً مجاز به صادرات و واردات کالا و تأمین بخشی از نیازهای اولیه مردم محلی می‌باشند (علی‌بیگی، ۱۳۹۸، ۶۴). و به قول املیانوف تعاونی‌ها مجموعه‌ای از واحدهای اقتصادی هستند که هر یک به طور کامل استقلال خود را در جستجوی سود حفظ می‌کنند (انجمن اقتصاد کشاورزی آمریکا^۶، ۱۹۱۹، ۲۷۶). از آنجاکه تعاونی‌ها بر اساس چهار واژه مهم (متشکل از گروه‌های خاص، مشارکت آزادانه، اداره دموکراتیک، شرکت مستقل) ساخته می‌شوند، مشارکت اقتصادی اعضا یکی از اصول مهم آن تلقی می‌شود (اوستن و همکاران^۷، ۲۰۲۴، ۹). و استراتژی آنها به دلیل ماهیت خود، با توسعه اقتصادی همراه است (بیمیش و لاپتون^۸، ۲۰۱۶، ۷). آنها در طول ۲۰۰ سال گذشته به طور قابل توجهی تکامل یافته و اهمیت فزاینده‌ای برای اقتصاد سراسر جهان دارند (آلمن^۹، ۲۰۰۹، ۱). در این راستا جنبش تعاون در قرن ۱۹ و در پاسخ به آسیب‌های اجتماعی و به نفع طبقات اجتماعی ضعیف به ویژه فقرای کارگر پدید آمد (موری^{۱۰}، ۲۰۱۴، ۳). به طوری که سازمان ملل متحد سال ۲۰۱۲ را سال بین‌المللی تعاونی‌ها اعلام کرد (ملک^{۱۱}، ۲۰۱۳، ۹۰۱). بر اساس گزارش اتحادیه بین‌المللی تعاون (ICA) بیش از ۸۰۰ میلیون نفر در جهان امروز در تعاونی‌هایی سازماندهی شده‌اند که طیف متنوعی از فعالیت‌های اقتصادی را در بر می‌گیرند (ریس و هارنکر^{۱۲}، ۲۰۱۳، ۱). آنها ابزار مهمی برای مقابله با انحصار بوده و نقش مهمی در توسعه تنوع نهادی در اقتصاد بازار دارند (نورمارک^{۱۳}، ۱۹۹۶، ۱). از نظر ورز، لازم است شرکت‌های تعاونی مرزنشینان مشارکت فرامرزی پایدار ایجاد نموده و توسعه اجتماعی و اقتصادی منطقه‌ای را بهبود بخشند (ویورز و همکاران^{۱۴}، ۲۰۲۰، ۱). طبق یافته‌های صفرزاده و همکاران، فعالیت مداوم تعاونی‌های مرزنشینان می‌تواند درآمدی جانبی برای ساکنان ایجاد کند (صفرزاده و همکاران، ۱۳۹۶، ۱). در این راستا به اعتقاد ملیامارتین و همکاران، ایجاد تعاونی‌های فرامرزی راه حل مناسبی برای رفع فقر و محرومیت در نواحی مرزی است (ملیامارتی و همکاران^{۱۵}، ۲۰۲۳، ۹۸۱). ابراهیم‌زاده و بریمانی نیز معتقدند که افزایش ارزش تخصصی، بهبود روش‌ها، ثبات و پایداری قوانین و مقررات، کاهش عوارض و مالیات، حذف بوروکراسی‌های زاید، ایجاد هماهنگی میان سازمانی می‌تواند به پایداری ساختاری و عملکرد اقتصادی - تجاری تعاونی‌های مرزنشینان منجر شود (ابراهیم‌زاده و بریمانی، ۱۳۸۴، ۱۰۷). همچنین یافته‌های پژوهشی سو و سانگ نشان داد که مبادلات مرزی شرکت‌های تعاونی فرامرزی با نواحی مرزی منجر به کنترل قاچاق، افزایش مشارکت مردمی، تسهیل تجارت قانونی در مرز می‌گردد

¹ Wevers et al

² Miakhil

³ Anderson & odwd

⁴ border-community cooperative

⁵ Dushimimana

⁶ American Farm Economic Association

⁷ OSten et al

⁸ Beamish & Lupton

⁹ Altman

¹⁰ Mori

¹¹ Molk

¹² Reyes & Harnecker

¹³ Normark

¹⁴ Wevers et al

¹⁵ Melia-Marti et al

(سو و سانگ^۱، ۲۰۲۴، ۳۱۸). به اعتقاد کروسکاپیز عاملی که می‌تواند یکپارچگی اقتصادی را تقویت کند، توسعه سریع همکاری‌های فرامرزی در زمینه اجتماعی است (کروسکا پیز^۲، ۲۰۱۶، ۱)؛ لذا انجام مبادلات مرزی بین اهالی نواحی مرزی بین دو کشور قبل از استقرار قانون مدون از دیر باز مرسوم و متداول بوده است (صفری و خانکهدانی، ۱۳۹۶، ۲۶). بنابر این برنامه‌ای کردن چنین مبادلات و جریان‌هایی در نوع خود به توسعه همکاری‌های متقابل اقتصادی، گسترش بازارچه‌های مرزی محلی، ایجاد صلح و ثبات در مناطق مرزی، بهبود امنیت، بهبود زیرساخت‌ها و خدمات مورد نیاز منطقه، منجر خواهد شد (احمدی، ۱۳۹۶، ۳۱). در این راه برای دستیابی به خودکفایی و بهبود معیشت و امنیت کشور می‌توان از توانایی ساکنین نواحی مرزی و پتانسیل آنها استفاده نمود (حسینی، ۱۳۹۷، ۴۳).

در بسیاری موارد شهرها و روستاهای نواحی مرزی از خدمات زیربنایی و رفاهی ضعیف‌تری برخوردار هستند (جلالیان و نعیم‌آبادی، ۱۳۹۹، ۸۰). طبق نظر چمبرز توسعه روستایی باید شامل کمک به فقیرترین مردم باشد که در نقاط روستایی به دنبال امرار و معاش‌اند و خواستار سهم بیشتری از منابع توسعه هستند (قاسمی و همکاران، ۱۴۰۳، ۱۴۵). اما با این حال روستاها آن چنان که باید نتوانسته‌اند مسیر توسعه را به صورت کامل طی نمایند (ایمانی و مجیدی دباغ، ۱۴۰۳، ۴۰). افزون بر آن نتایج پژوهشی دانش مهر و همکاران نشان داد که تعاونی‌های مرزنشینان اغلب ناکارآمد هستند و نیازمند حمایت و نظارت دولت، تقویت مشارکت عمومی و تقویت بنیه مالی می‌باشند (دانش مهر و همکاران، ۱۴۰۱، ۲۰۵). و تضمین موفقیت تعاونی‌های چندمنظوره (MPC^۳) و فرامرزی مستلزم تقویت تدابیر امنیتی، تقویت مشارکت جامعه و اجرای سیاست‌های دولتی است (معروف و همکاران^۴، ۲۰۲۳، ۱۵۳). یافته‌های آذری و همکاران نیز حاکی از آن بود که عملکرد اقتصادی تعاونی‌های مرزنشینان در میزان تأثیرگذاری بر اقتصاد خانواده چندان موفقیت آمیز نبود (آذری و همکاران، ۱۳۸۸، ۸۷). در این رابطه نتایج یافته‌های ولمون و لومون حاکی از آن بود که برای رقابت شرکت‌های تعاونی در بازارهای جهانی، دولت باید تعاونی را حمایت مالی کند (ولمونت^۵، ۲۰۲۰، ۷۰). از این رو توجه به توسعه مناطق مرزی و ایجاد اشتغال در این مناطق به منظور کاهش فقر و بیکاری، هزینه‌های روانی و اقتصادی مهاجرت را کاهش می‌دهد (محمدی و همکاران، ۱۳۹۱، ۱۳). ایران با داشتن ۱۶ استان مرزی، همسایگی با ۱۵ کشور آسیایی و داشتن ۸۷۵۵ کیلومتر مرز مشترک دارای قابلیت‌های متعددی برای تجارت خارجی است و تعاونی‌های مرزنشینان به طور غیر رسمی از سال ۱۳۴۴ به فعالیت پرداخته‌اند (ابراهیم‌زاده و بریمانی، ۱۳۸۴، ۱۰۷). و از این حیث استان اردبیل با داشتن مرز مشترک با جمهوری آذربایجان حائز اهمیت است. چرا که از قدیم الایام روابط بین ساکنین هر دو سوی مرز مرسوم بوده و این امر به نوعی همسانی و وابستگی اقتصادی، اجتماعی، بین این دو مکان را شدت بخشیده است. به عنوان مثال محل بیلاق عشایر ایل سون در دامنه سبلان و محل قشلاق آنها در منطقه سالیان (واقع در جمهوری آذربایجان) قرار داشت. در حاضر تعداد ۱۴ شرکت تعاونی فعال مرزنشینان در استان اردبیل با تعداد ۱۷۳۳۶۴ نفر عضو که همگی بنا به ماهیت این نوع تعاونی‌ها، ساکن نواحی روستایی هستند، وجود دارد. آنها مجاز به واردات ۷۴ قلم کالا در قبال صادرات کالاهایی هستند که هر سال توسط دولت تعیین می‌شود. همه این مبادلات از تنها گمرک بین‌المللی استان اردبیل یعنی گمرک بیله سوار مغان صورت می‌گیرد. در همین راستا این پژوهش، بررسی راهکارهای افزایش اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینان را از طریق عوامل: مدیریتی، دولتی، اجتماعی، اقتصادی، آموزشی، مشارکتی، و اثرات این شرکت‌ها در رشد نواحی مرزی استان اردبیل را در حوزه‌های: تولید، صادرات، اشتغال، درآمد مدنظر قرار داد. تا به این سؤال پاسخ دهد که عوامل اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینان کدامند؟ اثرات شرکت‌های تعاونی در رشد نواحی مرزی استان در چه حوزه‌هایی بوده و چگونه است؟

¹ So & Sang

² Kurowska-pysz

³ Multi-Party Cooperation

⁴ Maruf et al

⁵ Velmonte

۲- بنیان نظریه‌ای

جوامع مناطق مرزی اغلب خود را در واقعیت پیچیده‌ای از زندگی و در میانه بین دو جامعه، دو فرهنگ، دو نظام اقتصادی و در معرض تغییرات بین‌المللی می‌بینند (گلبمن و تیموتی^۱، ۲۰۱۱، ۱۱۰). به عقیده جونز و ویلد، مناطق مرزی به‌عنوان مناطق حاشیه‌ای و توسعه‌نیافته شناخته شده‌اند (ظاهری و همکاران، ۱۳۹۶، ۳). بر اساس نظر گوو^۲ اقتصاد این نواحی تنها زمانی پایدار خواهد بود که تعاملات و روابط متقابل اقتصادی فرامرزی برقرار شده باشد چرا که آن، روابط نابرابر و گاه نامتقارن را آشکار می‌کند (دورسون^۳، ۲۰۰۷، ۳۵). طبق نظریه سیستم‌های جهانی والر اشتاین، نواحی مرزی با گسترش فعالیت‌ها و ایجاد بازارچه‌های مرزی، مواد خام اولیه مناطق مرکزی را تأمین می‌نمایند (موسوی، ۱۳۹۲، ۵۶). هر چند که آنها گاه کمبود ساختاری دارند (لیک^۴، ۲۰۱۱، ۱۶۴) و با چالش‌هایی مانند توسعه نابرابر، نفوذ اقتصادی کشورهای همسایه، مدیریت منابع غیربهرینه و پویایی‌های اجتماعی پیچیده مواجه هستند (معروف و همکاران، ۲۰۲۴، ۵۳). اما این چالش‌ها و فرصت‌ها یا ذاتی مناطق مرزی هستند و یا این که در نتیجه شیوه سیاست‌گذاری‌های اعمال شده است (هدایت و باسیتی، ۱۳۹۹، ۱۴۶) و حتی گاهی مسئله اصلی در برخی از این مناطق مرزی تلاش برای بقا است (طیب‌نیا و منوچهری، ۱۳۹۵، ۱۵۲)؛ لذا این امر نیازمند توجه به اعمال دقیق نظریه توسعه منطقه‌ای است چرا که آن به دنبال دستیابی به الگوی مناسبی از توزیع جمعیت، فعالیت و منابع سرمایه‌ای در انطباق باقابلیت سرزمینی است (جمعه‌پور و طالبی، ۱۳۹۱: ۹). از این رو در این مسیر تعاونی یک‌شکل تجاری است که در صورت ساختار صحیح می‌تواند بدون هیچ یک از ویژگی‌های متمایز سرمایه‌داری عمل نماید (گرادین^۵، ۲۰۱۰، ۵۲). آنها اشکال مختلفی دارد که بر اساس مناطق عملیاتی، شهری یا روستایی است (بی^۶، ۲۰۰۹، ۱۱) و حدود ۲۰۰ سال است که در تمام زمینه‌های فعالیت می‌کنند (زاماگنی^۷، ۲۰۲۱، ۲۲) و همواره هدف دوگانه به حداکثر رساندن سود عضو و شرکت تعاونی را دنبال می‌کنند (سبها تو و همکاران^۸، ۲۰۲۱، ۳۹۹). آنها به طور بالقوه می‌توانند نرخ رشد بالاتر و بیشتر ایجاد کنند و در محیط‌های اقتصادی رقابتی رشد عادلانه داشته باشند (آلمن، ۲۰۱۵، ۱۴). البته در این مسیر تعاونی‌های تک کارکردی به برآورده کردن نیازهای خاص اعضای خود تمرکز دارند؛ اما تعاونی‌های چندمنظوره هم به اعضای خود و هم به جامعه گسترده‌تر خدمت می‌کنند و نگران دستیابی به یک نتیجه دوگانه مالی و اجتماعی هستند (زئولی^۹، ۲۰۱۴، ۲۰) و در سطح بین‌المللی از طریق صادرات و سرمایه‌گذاری مشارکت دارند (ملیامارتی و همکاران، ۲۰۲۳، ۹۸۴). هدف اصلی فعالیت آنها رفع نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی، حل مشکلات مناطق محروم و مرزی، ایجاد اعتماد متقابل و همکاری فرامرزی است (کروسکا پیز، ۲۰۱۶، ۱). آنها نقش مهمی در توسعه اقتصادی و اجتماعی دارند نقش اجتماعی تعاونی‌های مرزنشینان از طریق بیان اهداف مشترک، مشارکت بیشتر در زنجیره ارزش و حمایت از تولیدکنندگان در برابر قیمت‌گذاری ناعادلانه ارتقا می‌یابد (امانا^{۱۰}، ۲۰۰۹، ۱۰)؛ لذا روابط اجتماعی و پیوند خویشاوندی نقش مهمی را برای بازرگانان در تجارت فرامرزی برای ایجاد شبکه‌های تجاری ایفا می‌کند (دوشیمیمانا^{۱۱}، ۲۰۲۲، ۳۲۲) و بدین ترتیب این احساس وجود دارد که زمینه کلی نزدیکی و فرهنگ مشترک بر بیشتر روابط فرامرزی سایه می‌افکند (برونت جیلی^{۱۲}، ۲۰۲۲، ۱۰). کوالین و پاسی^{۱۳} معتقد است که فرهنگ یک عنصر مهم در مدیریت فرامرزی است و مشارکت، و انسجام را در نواحی مرزی ترویج می‌دهد (نادالوتی^{۱۴}، ۲۰۲۰، ۴۷).

¹ Gelbman & Timothy

² Guo

³ Dursun

⁴ Leick

⁵ Gradin

⁶ Bee

⁷ Zamagni

⁸ Sebhatu et al

⁹ Zeuli

¹⁰ Emanu

¹¹ Dushimimana

¹² Brunet-Jailly

امروزه بین‌المللی‌سازی تعاونی‌ها از طریق صادرات بسیار رایج شده و به طور گسترده توسط اعضا پذیرفته شده است (بیجمن و همکاران^۱، ۲۰۱۴، ۱۶۸). صادرات چه به صورت مستقیم و چه از طریق واسطه، رایج‌ترین راه ورود تعاونی‌ها به بازارهای بین‌المللی تلقی شده و در کنار آن واردات می‌تواند موجبات گسترش خط تولید تعاونی‌ها باشد (تعاونی‌ها در تجارت بین‌الملل^۲، ۱۹۹۷). چرا که در اهداف اقتصادی کاهش هزینه (به واسطه دسترسی به بازارهای وارداتی ارزان قیمت، برون سپاری وظایف پرهزینه و نظایر آن) و افزایش درآمد (شبکه توزیع، صادرات ارزان تر و بازاریابی با دانش جدید) مدنظر است (لیک^۳، ۲۰۱۱، ۱۷۰). از این رو تجارت بین‌المللی یکی از جنبه‌های مهم اکثر مشاغل از جمله تعاونی‌ها است و واردات برای رقابتی ماندن تعاونی‌ها در اقتصاد جهانی ضرورتی انکارناپذیر است (اسپاتز^۴، ۱۹۹۳، ۶).

از مزایای تعاونی‌های مرزنشینان می‌توان به اشتغال و کارآفرینی از طریق یکپارچگی اقتصادی و بهبود رفاه اجتماعی اشاره نمود که به توسعه اقتصادی در نواحی مرزی کمک می‌کنند (استورکووا و همکاران^۵، ۲۰۱۸، ۳۲۴). افزون بر آن، در سراسر جهان، تجارت محرک اصلی هماهنگی و همکاری فرامرزی است (برونت جیلی، ۲۰۲۲، ۱۴). آنها همچنین راه‌حلی بالقوه برای رفع مشکلات نابرابری و محرومیت در نواحی مرزی هستند (معروف و همکاران، ۲۰۲۴، ۱۵۳). به قول کلوپ و تریمبل، تعاونی‌های فرامرزی به عنوان نظام بازاریابی زیر لایه محسوب می‌شوند (دوشیمیمان، ۲۰۲۱، ۵) و طبق نظر آلتمن هدف اصلی آنها مبتنی بر بهبود رفاه از طریق فعالیت‌های درآمدزایی است (آلتمن، ۲۰۱۵، ۲). لذا زمینه‌های تجاری صادرات و واردات در تعاونی‌های مرزنشینان مستلزم رفتارهای مشارکتی بوده و آنها از طریق واردات و صادرات می‌توانند بر ناملایمی‌ها غلبه کنند (اوبادیا^۶، ۲۰۰۸، ۷). چرا که توسعه اقتصادی نواحی مرزی مستلزم مشارکت اجتماعی همه ذی‌نفعان در فعالیت تجاری است (کروسکا پیز، ۲۰۱۶، ۱۴). به عقیده گبه^۷ (۲۰۰۵) همکاری مرزنشینان در امتداد یک مرز همه بازیگران را در همه سطوح (ملی، منطقه‌ای، محلی) در تمام زمینه‌های زندگی روزمره پوشش می‌دهد و اشمیت اکثر^۸ به نقل از پرکمن^۹ دلیل این همکاری را حفظ و نگهداری حاکمیت و توسعه فضای زندگی مشترک آنها توصیف می‌کند (دورسون، ۲۰۰۷، ۴۷).

چندین محقق نظیر آفریکا و آجمبو^{۱۰} (۲۰۱۲)، برنتو و همکاران^{۱۱} (۲۰۱۱) پیشنهاد نموده‌اند که معاملات در مقیاس‌های کوچک در تجارت فرامرزی (مرزنشینان بین دو کشور) می‌تواند چالش‌های فقر را در قالب گروه‌های تعاونی حل کند (دوشیمیمان، ۲۰۲۱، ۱). لذا دستاورد شرکت تعاونی باعث ایجاد الگوی همبستگی اقتصاد شده است که در مقایسه با نابرابری‌های ایجاد شده توسط سرمایه‌داری بازار آزاد، مدلی بسیار برتر برای پیشرفت و رشد در نظر گرفته می‌شود (بیتمن^{۱۲}، ۲۰۱۵، ۱۵۱). و آن را می‌توان به عنوان پاسخی، در عین حال متضاد و سازگار، به سرمایه‌داری در نظر گرفت (دی پیترو و دایر ویتفورد^{۱۳}، ۲۰۱۰، ۳۲). چنین توانایی در نهضت تعاونی در ارتقای ثبات و توسعه اقتصادی در جامعه، مردم را به تشکیل تعاونی ترغیب نموده (بوبران و همکاران^{۱۴}، ۲۰۲۴، ۲). بدین ترتیب تعاونی‌ها به عنوان ابزار توسعه بایستی در این

¹³ Gualini & Paasi

¹⁴ Nadalutti

¹ Bijman et al

² Cooperatives in International Trade

³ Leick

⁴ Spatz

⁵ Stverkova et al

⁶ Obadia

⁷ Gabbe

⁸ Schmitt-Egners

⁹ Perkmann

¹⁰ Afrika & Ajumbo

¹¹ Brenton et al

¹² Bateman

¹³ De peuter & dyer- witheford

¹⁴ Buburan et al

مسیر هم توانمندسازی اجتماعی و هم اهداف اقتصادی را ارتقا دهند (زئولی، ۲۰۱۴، ۱۷). علاوه بر این سرمایه اجتماعی می‌تواند از طریق همکاری با جامعه محلی، تقویت روابط همسایگی، بهبود احساس اعتماد و امنیت را ایجاد کند (ورز و همکاران، ۲۰۲۰، ۵). در واقع سرمایه اجتماعی، توانایی افراد را در اعتماد، رعایت هنجارها و همکاری، حرکت تعاونی را تعریف می‌کند (تئودوسیو^۱، ۲۰۰۹، ۲). در این رابطه روبرت پونتام اعتماد اجتماعی را به‌عنوان یکی از ابعاد سرمایه اجتماعی مطرح نموده و معتقد است که آن باعث تقویت پوشش‌های اقتصادی است (نعیمی و مهدیزاده، ۱۳۹۵: ۱۷). تعاونی‌ها در اصل شکل سازمانی مهمی بوده (اوستن، ۲۰۲۴، ۳۱) و به شکل همگرا عمل می‌کنند (میشو و اودبرند^۲، ۲۰۱۹، ۱۵). طبق بیانیه ICA در سال ۱۹۹۵ منافع جامعه را مدنظر قرار داده (موری، ۲۰۱۴، ۸) و جامعه‌ای مبتنی بر اصول برابری، دموکراسی، همبستگی و پایداری را ایجاد نموده‌اند (زیگلر و همکاران^۳، ۲۰۲۳، ۱۳).

مدیریت نیز در اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینان تأثیرگذار است و در آن اصطلاح حکمرانی خوب اولین بار توسط بانک جهانی در سال ۱۹۸۹ و سپس توسط صندوق بین‌المللی پول (IMF) و برنامه توسعه سازمان ملل متحد (UNDP) استفاده شد. و شامل ابعاد مشروعیت، مشارکت، حرفه‌ای شدن، مسئولیت و شفافیت بود. طبق تحقیقات باگیرتزوگلو و یوانو حکمرانی خوب در تعاونی‌ها مهم‌ترین نوشارویی برای دستیابی به چشم انداز، مأموریت و اهداف تعاونی‌ها است (باگیرتزوگلو و ایوانو^۴، ۲۰۱۶، ۱۹). چرا که آن (حکمرانی) هدف بالایی باید داشته باشد و آن نقش اخلاقی است (نادالوتی، ۲۰۲۰، ۴۸). در نقطه مقابل مدیریت تعاونی‌ها، دخالت دولت در امور داخلی تعاونی، مشارکت کمتر اعضا در فعالیت‌های تعاونی‌ها همراه با دانش و مهارت ناکافی، چالش‌هایی هستند که توسعه تعاونی‌ها را تضعیف می‌کنند (دوشیمیماننا، ۲۰۱۲، ۱۹). به دلیل مزیت بالقوه کارایی تعاونی‌ها و پایداری آنها به اصول حاکمیت تعاونی انتظار می‌رود اعضای تعاونی باید به طور متوسط درآمد بالایی نسبت به فعالیت‌های بخش‌های کوچک خصوصی به ویژه در روستاها داشته باشند چرا که تعاونی‌ها پتانسیل ایجاد درآمدهای نسبتاً بالایی را برای اعضای داشته و توانایی دستیابی به نرخ‌های بهتر و توسعه عادلانه را دارند (آلمن، ۲۰۱۵، ۲۵). در مجموع در یک تعاونی باید تعادلی از رهبری بین هیئت مدیره و مدیریت وجود داشته باشد (هنهان و اندرسون^۵، ۱۹۹۴، ۱۸). علاوه بر نقش مدیران، سیاست تعاونی نیز عمده‌تاً توسط دولت تعیین می‌شود و نقش اتحادیه‌های تعاونی در سیاست‌گذاری در حال حاضر ناچیز است؛ زیرا اکثر اتحادیه‌های تعاونی ظرفیت تصمیم‌گیری مستقل را ندارند (امانا، ۲۰۰۹، ۷). گاهی برخی از یافته‌های پژوهشی حاکی از آن است که جنبش تعاونی به طور کلی از نظر درآمدی و ساختارهای سازمانی ضعیف هستند (لولوجیه^۶، ۲۰۰۹، ۸). برای این منظور شان-ترنیو^۷ یک استدلال قوی برای مالکیت مشترک و حاکمیت توسط کارکنان، مصرف‌کنندگان ایجاد کرد و آن تعاونی‌های چند ذی نفع بود چنین تعاونی دارای سه هیئت مدیره مجزا برای نمایندگی گروه‌های ذینفع بود و آنها با هم یک هیئت مدیره مرکب را تشکیل می‌دهند. او این را کنترل توزیع شده می‌نامد (ساکتی و بیرچال^۸، ۲۰۱۸، ۹۰). در حال حاضر رویه تجاری فعلی حاکی از کاستی‌ها و محدودیت‌های نظام حقوقی است که نه تنها بر شرایط، بلکه بر رشد گروه تعاونی نیز تأثیر می‌گذارد (هانگ و همکاران، ۲۰۲۲، ۳).

¹ Teodosio

² Michaud & Audebrand

³ Ziegler et al

⁴ Bakirtzoglou & Ioannou

⁵ Henehan & Anderson

⁶ Lolojih

⁷ Shann Turnbull

⁸ Sacchetti & Birchall

کمبود سرمایه تعاونی‌ها باعث کندی فعالیت تجاری و نقطه‌ضعف رقابتی گردیده است (رابرت و لونت^۱، ۲۰۱۷، ۴۰). کینگ معتقد است تعاونی‌ها باید با سرمایه اولیه تأمین شده توسط اعضا شروع بکار کنند (زئولی، ۲۰۰۴، ۷). و به عقیده پورتر و پترسون اگر تعاونی‌ها ناکارآمد باشند احتمال کمتری وجود دارد که تأثیر رقابتی بر عملکرد بازار داشته باشند (کوک^۲، ۱۹۹۳، ۱۶۳). به همین دلیل به عقیده ساین، تومانمایر و رمزی^۳، این امکان وجود دارد که حمایت دولت از تعاونی‌ها باعث ایجاد شکل سازمانی ناکارآمد شود (سکستون و ایسکو^۴، ۱۹۹۳، ۱۵)؛ لذا برای مقابله با این موضوع، اگر تعاونی تولیدکننده باشد، نیازی به افزایش میانگین هزینه نیست و جبران هزینه کافی به صورت خودکار انجام می‌گیرد (آلمن، ۲۰۱۵، ۲۲). در این رابطه سایپرو^۵ معتقد بود که عضویت در تعاونی‌ها باید به شدت محدود به تولیدکنندگان باشد بر این اساس او تأکید زیادی بر نیاز تعاونی به استخدام بهترین افراد مدیریتی و فنی داشت (گیندر، ۱۹۹۳، ۹۶). چرا که موفقیت تعاونی‌ها اغلب به آموزش و ارتباطات مؤثر اعضا بستگی دارد (زئولی، ۲۰۰۴، ۴). آموزش ابزار قدرتمند در مبارزه با فقر روستایی و تحقق توسعه روستایی است (فائز و همکاران، ۱۴۰۲، ۱۲۳). علاوه بر آن کارکنان آموزش دیده و حرفه‌ای تعاونی‌ها را بادوام و کارآمد می‌کند افزون بر آن کارپنتر و ستفال معتقدند که تجربه مدیریتی منجر به تصمیم‌گیری بهتر و افزایش عملکرد شرکت‌های تعاونی خواهد شد (سبها تو و همکاران، ۲۰۲۱، ۴۰۰). تحقیقات موجود نشان داد، زمانی که تعاونی‌ها موفق به اتخاذ یک راهبرد سازمانی شوند، می‌توانند هزینه مبادلات و تعارض را به دلیل ناهمگونی ترجیحات اعضا به حداقل برسانند (ون کلینگر و دمور^۶، ۲۰۲۴، ۵). با برجسته نمودن ثبات شغلی برای اعضا و خانواده‌هایشان ایجاد درآمد نموده و به کاهش فقر کمک کنند (ایبر و همکاران^۷، ۲۰۱۸، ۱۰). بدین ترتیب با ایجاد امکان دسترسی به منابع تولیدی و مالی شمول اجتماعی را ارتقا می‌دهند (بوادو و همکاران^۸، ۲۰۲۴، ۸). به عقیده جورج هولیوک مورخ قرن ۱۹ جنبش تعاونی بریتانیا، اصل مهم تعاونی این است که تقسیم سود بین همه کسانی که در تولید آن کالا نقش داشتند، صورت پذیرد (دی پیوتر و دایر ویتفورد، ۲۰۱۰، ۳۷). به عقیده لوند نیز قیمت‌گذاری منصفانه، دستمزد و توزیع ثروت، اصل مهم مشارکت گروه‌های ذی‌نفع در شرکت‌های تعاونی است (نووکویچ^۹، ۲۰۱۹، ۳). در مجموع باتوجه به آنچه گفته شد به نظر می‌رسد بسیاری از عوامل اصلی اثربخشی در نظریه‌هایی نهفته است که در شکل زیر با عنوان چارچوب نظری تحقیق ترسیم شده است.

شکل ۱ - چارچوب نظری پژوهش مستخرج از مبانی نظری و پیشینه پژوهشی

¹ Robert & Levente

² Cook

³ Cain & Toensmeyer & Ramsey

⁴ Sexton & Iskow

⁵ Sapiro

⁶ Van Klingeren & De moor

⁷ Abyre et al

⁸ Boado et al

⁹ Novkovic

۳- روش، تکنیک‌ها و قلمرو

این پژوهش از نظر روش، از نوع توصیفی - تحلیلی است و باتوجه به نوع تحقیق از روش‌های ترکیبی بهره گرفته است. برای مطالعات اولیه شامل شناخت مبانی نظری، به دست آوردن نتایجی از پژوهش‌های قبلی و شناخت ساختار و چارچوب پژوهش از روش کتابخانه‌ای، و برای بررسی راهکارهای افزایش اثربخشی شرکت‌های تعاونی مرزنشینان در رشد و شکوفایی مناطق مرزی با رویکردهای جدید در استان اردبیل روش پرسش‌نامه‌ای و مصاحبه‌ای استفاده شد. در نهایت با بررسی دقیق موضوع، راهکارهایی برای افزایش اثربخشی و بهبود عملکرد تعاونی‌های مرزنشینان استان اردبیل در جهت رشد منطقه، افزایش صادرات، درآمدزایی و اشتغال ارائه گردید. جامعه آماری شامل کلیه تعاونی‌های مرزنشینان استان به تعداد ۱۴ شرکت تعاونی و با تعداد ۱۷۳۳۶۴ نفر عضو بود که از طریق فرمول کوکران تعداد ۳۸۳ نفر از مجموع اعضای تعاونی‌ها به عنوان نمونه آماری تعیین شده و تعداد ۴۴ سؤال محقق ساخته در قالب مقیاس لیکرت به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده جهت تکمیل در اختیار نمونه آماری قرار گرفت.

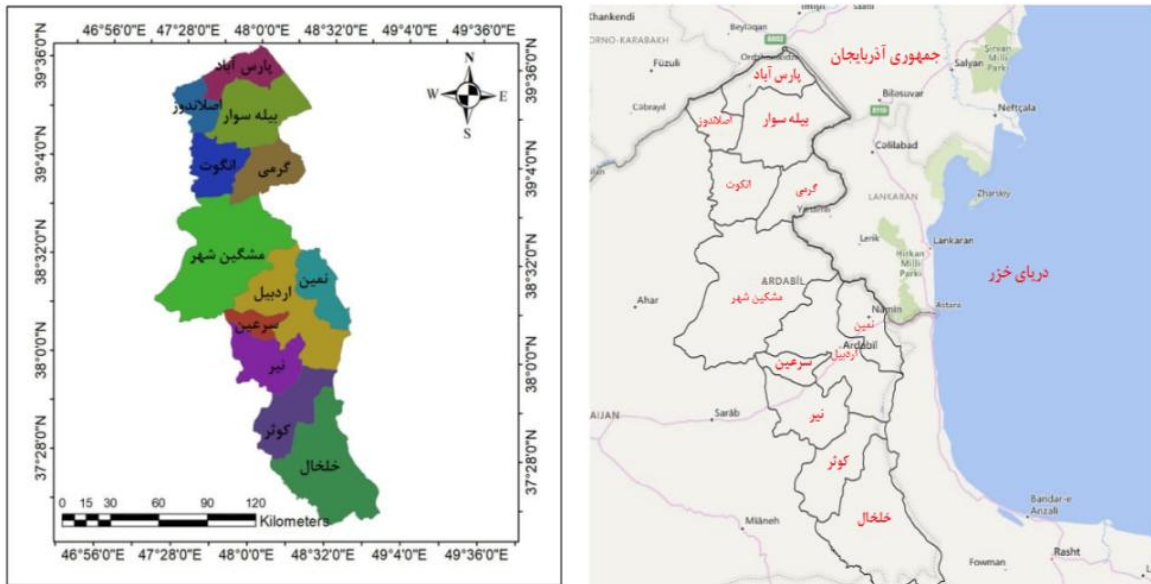
به منظور بررسی سؤالات و رسیدن به اهداف پژوهش از آمار استنباطی بهره گرفته شد برای این منظور جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگروف اسمیرنوف و برای آزمون سؤالات از T تک نمونه، همبستگی پیرسون و رگرسیون استفاده شد. همچنین جهت مشخص شدن گویه‌های دارای تأثیر بیشتر بر متغیر وابسته و اولویت‌بندی آنها به رتبه‌بندی گویه، آزمون فریدمن به کار گرفته شد. آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای متغیرهای پژوهش معنادار نبود و بنابراین دارای توزیع نرمال هستند و از تحلیل‌های پارامتریک استفاده شد و آماره آزمون بزرگ‌تر مساوی ۰/۰۵ به دست آمد، و در این صورت دلیلی برای رد فرض صفر مبتنی بر این که داده نرمال است، وجود نداشت. جهت اطمینان از روایی پرسش‌نامه از روش کیفی یعنی تخصص اساتید و نظر کارشناسان و مطالعه پرسش‌نامه‌های مشابه، مقاله‌ها و کتب استفاده شد و اصلاحات و تغییرات مورد نظر آنها پس از بحث و بررسی در پرسش‌نامه اعمال گردید. در مورد پایایی پرسش‌نامه نیز طبق جدول زیر که از آزمون آلفای کرونباخ استفاده گردید، قابلیت اعتماد (پایایی) پرسش‌نامه در مقدار آلفای محاسبه شده بیشتر از ۰/۷۰ مورد تأیید بود.

جدول ۱- پایایی مؤلفه‌های پرسش‌نامه

عامل	تعداد گویه	آلفای کرونباخ
دولتی	۹	۰/۹۰
مدیریتی	۷	۰/۷۳
اقتصادی	۷	۰/۷۸
اجتماعی	۴	۰/۷۴
آموزشی	۵	۰/۷۱
مشارکتی	۵	۰/۷۳
کل	۳۷	۰/۷۶۳

طبق شکل زیر استان اردبیل در شمال غرب ایران واقع شده و مختصات جغرافیایی آن بین ۳۷ درجه و ۴۵ دقیقه تا ۳۹ درجه و ۴۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۳۰ دقیقه تا ۴۸ درجه و ۵۵ دقیقه طول شرقی است (ایرانی هریس و همکاران، ۱۳۹۹، ۱۰). از غرب به استان آذربایجان شرقی، از شمال و شمال شرق به کشور جمهوری آذربایجان (طول مرز مشترک حدود ۳۶۹ کیلومتر)، از شرق و جنوب شرق به استان گیلان و از جنوب به استان زنجان محدود است. این استان به عنوان جزئی از منطقه آذربایجان، شامل نواحی شرقی، شمال شرقی و جنوب شرقی آن می‌شود و از لحاظ

شکل ظاهری، استانی است که طول فاصله شمالی‌ترین و جنوبی‌ترین نقطه آن در حدود ۲۹۰ کیلومتر و فاصله شرقی‌ترین و غربی‌ترین آن بیش از ۱۳۲ کیلومتر است. مساحت استان اردبیل ۹۱۸/۱۷۸۸۰ کیلومتر مربع می‌باشد که حدود ۱/۰۷ درصد از مساحت کل کشور را تشکیل می‌دهد و طبق سالنامه آماری سال ۱۳۹۵ این استان به مرکزیت شهر اردبیل دارای ۱۰ شهرستان، ۲۶ شهر، ۲۹ بخش، ۷۱ دهستان و ۱۸۵۲ آبادی است (حسینی و همکاران، ۱۳۹۹، ۹۹).

شکل ۱- نقشه محدوده مورد مطالعه

منبع: مرکز آمار ایران

این استان با وجود ظرفیت‌های عظیم اقتصادی از جمله منابع آب غنی، دشت‌های وسیع و حاصلخیز، مراتع، منابع و جاذبه‌های طبیعی ارزشمند، موقعیت جغرافیایی منحصر به فرد، نزدیکی به کشورهای منطقه قفقاز و اشتراکات فرهنگی و قومی با این کشورها، مستعد حضور در بازارهای بین‌المللی و توسعه بازارچه‌های مرزی و رونق منطقه آزاد تجاری است به‌خصوص استقرار اداره کل گمرک با فعالیت شبانه‌روزی و با قدمت بیش از ۲۰۰ سال در شهرستان بيله سوار به‌عنوان دروازه‌ای برای اروپای شرقی و شما آسیا عمل می‌کند.

۴- یافته‌ها و تحلیل داده

طبق جدول زیر تعداد ۱۴ تعاونی مرزنشینی فعال در استان وجود دارد که از این بین تعداد ۳ تعاونی در شهرستان پارس آباد، ۴ تعاونی در گرمی، ۴ تعاونی در بيله سوار و در هر یک از شهرهای مشکین شهر، اصلاندوز و نمین یک تعاونی مرزنشین مستقر است. در بین تعاونی‌های استان هم بیشترین اعضا مربوط به تعاونی‌های مستقر در شهرستان پارس آباد و اصلاندوز می‌باشند. و مجموعاً تعداد ۱۷۳۳۶۴ نفر در این تعاونی‌ها فعالیت دارند. سالانه برای هر عضو ۸۰۰ دلار دولتی جهت حمایت از صادرات و واردات اختصاص می‌یابد. در بین تعاونی‌های استان هم بیشترین اعضا مربوط به تعاونی‌های مستقر در شهرستان پارس آباد و اصلاندوز می‌باشند.

جدول ۲- تعداد اعضای فعال، سرپرست فعال در تعاونی ها و سهمیه دلاری آنها به تفکیک شهرستان

ردیف	نام شهرستان	نام تعاونی	کل اعضا	سرپرست فعال	اعضای فعال/ نفر	سهمیه سال جاری/دلار
۱	پارس آباد	تعاونی مرزنشینان قشلاق حاج عوض	۳۶۴۹۰	۲۱۱	۷۲۱	۱۲۶۲۰۰
۲	پارس آباد	تعاونی مرزنشینان دشت مغان	۱۶۱۰۹	۱۰۵	۳۴۷	۶۷۲۰۰
۳	پارس آباد	تعاونی مرزنشینان منتظر قائم (عج)	۱۷۸۲	۱	۳	۶۰۰
۴	اصلاندوز	تعاونی مرزنشینان آذران دشت اصلاندوز	۲۰۵۳۳	۱۲	۴۶	۱۵۴۰۰
۵	بيله سوار	تعاونی مرزنشینان جعفر آباد بيله سوار	۱۷۲۸۰	۲۰۵	۷۳۶	۲۳۳۲۰۰
۶	بيله سوار	تعاونی مرزنشینان گل خیز مغان	۳۱۷۴	۱۹	۶۷	۱۷۶۰۰
۷	بيله سوار	تعاونی مرزنشینان صفار مغان	۱۰۹۸۳	۹۷	۲۹۹	۷۹۶۰۰
۸	بيله سوار	تعاونی مرزنشینان فجر بيله سوار مغان	۵۵۸۲	۶۰	۱۹۷	۷۰۸۰۰
۹	مشکین شهر	تعاونی مرزنشینان ارشق رضی مشکین شهر	۱۲۹۳۷	۱۸	۵۵	۵۴۰۰
۱۰	نمین	تعاونی مرزنشینان عنبران نمین	۱۵۹۴۶	۸	۲۹	۱۴۰۰
۱۱	گرمی	تعاونی مرزنشینان چهارداغ گرمی	۱۱۶۷۸	۴۸	۱۵۴	۳۴۸۰۰
۱۲	گرمی	تعاونی مرزنشینان باباجنار گرمی	۱۱۸۴	۱	۳	۱۲۰۰
۱۳	گرمی	تعاونی مرزنشینان همت و کار آفران مغان گرمی	۱۳۱۰۳	۱۰	۳۷	۱۶۰۰۰
۱۴	گرمی	تعاونی مرزنشینان مبین گستر انگوت مغان	۶۵۸۳	۳	۷	۲۸۰۰
۱۵		جمع	۱۷۳۳۶۴	۸۰۱	۲۷۰۱	۶۷۲۲۰۰

منبع: گزارش اداره کار، تعاون و رفاه اجتماعی استان اردبیل، ۱۴۰۲

در ۱۴ شرکت تعاونی مرزنشینان یاد شده ۸۰۱ سرپرست خانوار فعالیت می کنند. سهمیه دلاری که هر کدام از این شرکتها دریافت می کنند تا بتوانند مواد اولیه خود را وارد کنند نیز برای کل استان اردبیل رقمی حدود ۶۷۲ هزار دلار می باشد.

عوامل مؤثر بر اثربخشی تعاونی های مرزنشینان

در این مرحله معیارهای اثربخشی شرکت های تعاونی مرزنشینان استان اردبیل که از مبانی نظری و پیشینه تحقیق مستخرج شده اند شامل عوامل دولتی، اقتصادی، اجتماعی، آموزشی، مشارکتی و مدیریتی بود و اولویت بندی عوامل مختلف مؤثر بر اثربخشی شرکت های تعاونی مرزنشینان استان اردبیل مدنظر قرار داشت.

عامل دولتی: اولین عامل اثربخشی تعاونی های مرزنشینی، عامل دولتی و تأثیر سیاستها و حمایت های آن بود که در پرسشنامه توسط ۵ گویه معرفی و تعریف شد برای مشخص شدن تأثیر جمع گویه های تشکیل دهنده ای عامل دولتی بر متغیر وابسته یعنی اثربخشی تعاونی های مرزنشینی، از آزمون t استفاده شد نتایج حاصل از خروجی نرم افزار spss نشان داد که عامل دولتی با میانگین عددی ۳/۴۹ که از نظر پاسخ دهندگان حاصل شده بود؛ مقدار (t=۲۷/۹۱۸) دارای تأثیر معنی داری بر روی اثربخشی تعاونی های تولید است، چرا که سطح معناداری آزمون T برای این متغیر کمتر از ۵ صدم بوده و این مهم را تأیید نمود. پس از مشخص شدن معنی داری تأثیر عامل دولتی بر متغیر وابسته، به رتبه بندی گویه های تعریف کننده این عامل پرداخته شد که نشان داد تسهیلاتی که دولت ها پرداخت می کنند و حمایتی که توسط دولت ها از این تعاونی های مرزنشینی می کند مهم ترین عامل در بحث دخالت های دولتی است همچنین کاهش دادن تعرفه های صادراتی و هزینه های گمرک و... نیز تأثیر مثبت و موثری بر روند صادرات و تولید این تعاونی ها داشت.

جدول ۳- اولویت‌بندی گویه‌های تعریف‌کننده متغیر عامل دولتی

اولویت	انحراف معیار	میانگین	میانگین	آماره فریدمن	گویه
۱	۰/۹۸۲۸	۴	۳/۶۲۵	۴۹/۴۹۴۶	استفاده از تسهیلات و اعتبارات دولتی
۲	۱/۰۶۱۷	۴	۳/۵	۴۷/۷۷۶۸	تعرفه‌های صادراتی
۳	۱/۱۲۸۲	۴	۳/۵	۴۷/۶۲۵	هزینه‌های گمرک و واردات
۴	۱/۰۴۳۱	۴	۳/۴۴۶۴	۴۶/۶۶۹۶	تسهیل فضای کسب‌وکار و صدور مجوزها
۵	۱/۲۴۷۲	۴	۳/۴۱۰۷	۴۶/۳۳۹۳	نقش دولت در جلوگیری از قاچاق کالا و حفظ امنیت سرمایه‌گذاری

عامل مدیریتی: دومین عامل مؤثر بر عملکرد و اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینی، عامل مدیریتی و تأثیر نحوه مدیریت و توانمندی‌های آن برای اداره سازمان و پیشبرد اهداف آن است که در این پرسش‌نامه توسط ۸ گویه تحصیلات و اقتدار مدیرعامل، مهارت و تخصص مدیر و تجربه قبلی مدیر، پاسخگویی مدیر به اعضای تعاونی، اهمیت به توسعه منابع انسانی، میزان توانایی مدیریت در تهدیدها و فرصت‌ها، سازماندهی مناسب اعضا، ارتباط مناسب بین تولید و بازاریابی و توجه به نظرات جامعه معرفی و تعریف شده است. برای مشخص شدن تأثیر جمع گویه‌های تشکیل‌دهنده عامل مدیریتی بر متغیر وابسته یعنی اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینی تأثیر دارد یا خیر، از آزمون t استفاده شد نتایج حاصل از خروجی نرم‌افزار spss نشان داد که عامل مدیریتی با میانگین عددی ۳/۲۲ که از نظر پاسخ‌دهندگان حاصل شده است؛ مقدار (t=۲۸/۹۲۸) دارای تأثیر معنی‌داری بر روی اثربخشی تعاونی‌های تولید است، چرا که سطح معناداری آزمون t برای این متغیر کمتر از ۵ صدم بوده و این مهم را تأیید می‌کند. پس از مشخص شدن معنی‌داری تأثیر عامل دولتی بر متغیر وابسته، به رتبه‌بندی گویه‌های تعریف‌کننده این عامل پرداخته شد که نشان داد از نظر نمونه پژوهشی، تحصیلات و اقتدار مدیرعامل، مهارت و تخصص مدیر و تجربه قبلی مدیر، پاسخ‌گویی مدیر به اعضای تعاونی، سه گویه‌ای هستند که بیشترین تأثیر بر موفقیت مدیران تعاونی‌ها و نیز تأثیر بهتر این عامل بر بهبود عملکرد و اثربخشی تعاونی‌ها را دارند. همچنین میانه‌ی مربوط به پاسخ‌های داده شده به هر گویه نشان داد که همه‌ی این عوامل دارای تأثیر بسیار زیادی بر متغیر عامل مدیریتی بودند.

جدول ۴- اولویت‌بندی گویه‌های تعریف‌کننده متغیر عامل مدیریتی

اولویت	انحراف معیار	میانگین	میانگین	آماره فریدمن	گویه‌ها
۱	۱/۳۰۲۸	۴	۳/۳۹۲۹	۴۵/۶۵۱۸	تحصیلات و اقتدار مدیرعامل
۲	۱/۲۸۰۷	۴	۳/۳۲۱۴	۴۴/۹۹۱۱	مهارت و تخصص مدیر و تجربه قبلی مدیر
۳	۱/۰۸۳۴	۴	۳/۳۳۹۳	۴۴/۳۰۳۶	پاسخ‌گویی مدیر به اعضای تعاونی
۴	۰/۸۱۱۴	۳	۳/۳۲۱۴	۴۳/۲۹۴۶	اهمیت به توسعه منابع انسانی
۵	۰/۸۸۸۶	۳	۳/۲۸۵۷	۴۲/۶۲۵	میزان توانایی مدیریت در تهدیدها و فرصت‌ها
۶	۱/۰۰۵	۳	۳/۱۶۰۷	۳۹/۴۳۷۵	سازماندهی مناسب اعضا
۷	۰/۹۶۹۷	۳	۳/۰۷۱۴	۳۷/۵۷۱۴	ارتباط مناسب بین تولید و بازاریابی
۸	۱/۱۸۸۷	۳	۲/۹۲۸۶	۳۶/۶۲۵	توجه به نظرات جامعه

عامل اقتصادی: عامل اقتصادی سومین عاملی است که بر بهبود عملکرد و اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینی تأثیر می‌گذارد. در این پژوهش به منظور تعریف و تبیین آن از ۵ گویه استفاده شد که از بین چندین گویه با نظر کارشناسان تلخیص گردید این گویه‌ها در جدول زیر ذکر شده است در این بخش نیز برای بررسی تأثیر جمع گویه‌های تشکیل‌دهنده عامل اقتصادی بر متغیر وابسته یعنی اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینی، از آزمون t استفاده گردید. نتایج

حاصل از خروجی نرم‌افزار spss نشان داد که عامل اقتصادی با میانگین عددی ۲/۸۶ که از نظر پاسخ‌دهندگان حاصل شده است؛ مقدار (t=۲۸/۴۱) دارای تأثیر معنی‌داری بر روی اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینان است، چرا که سطح معناداری آزمون t برای این متغیر کمتر از ۵ صدم بوده و این مهم را تأیید می‌کند؛ بنابراین مشخص گردید که عامل اقتصادی هم به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر بر اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینی دارای تأثیر معنی‌دار بر این فرآیند است. نتایج حاصل از آزمون فریدمن برای رتبه‌بندی گویه‌های مؤثر نشان داد که مشارکت اقتصادی اعضا و ثبات بازار و نوسانات نرخ ارز و شرایط تحریم دو عاملی بودند که بیشترین تأثیر را در تعریف عامل اقتصادی داشتند و از نظر پاسخ‌دهندگان که مدیران و متخصصان حوزه تعاونی‌های مرزنشینی بودند، دارای اهمیت بوده و لذا ترغیب اعضای تعاونی‌ها به مشارکت اقتصادی و همراهی با برنامه‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری‌های تعاونی و نیز کاهش ریسک‌های سیستماتیک و غیر سیستماتیک در حوزه تأمین و ذخیره منابع ارزی می‌تواند این تعاونی‌ها را در شرایط تحریمی که با مشکلات صادرات و ... مواجه هستند بیمه کند.

جدول ۵- اولویت‌بندی گویه‌های تعریف‌کننده متغیر عامل اقتصادی

اولویت گویه‌ها	انحراف معیار	میان	میانگین	آماره فریدمن	گویه‌ها
۱	۱/۰۸۵۸	۳	۲/۹۴۶۴	۳۵/۶۰۷۱	مشارکت اقتصادی اعضا
۲	۱/۰۲۱۲	۳	۲/۸۹۲۹	۳۴/۳۶۶۱	ثبات بازار و نوسانات نرخ ارز و شرایط تحریم
۳	۱/۲۲۵۱	۳	۲/۹۱۰۷	۳۳/۹۳۷۵	اهمیت به سرمایه‌گذاری بلندمدت
۴	۱/۱۰۲۴	۳	۲/۸۰۳۶	۳۳/۰۷۱۴	بازاریابی مناسب محصولات
۵	۱/۱۵۱۹	۲	۲/۷۳۲۱	۳۰/۴۲۸۶	استفاده از ماشین‌آلات مدرن برای ارتقای کیفیت محصول

عامل اجتماعی: همواره در سازمان‌ها و گروه‌ها، تعدادی عوامل وجود دارد که شاید نتوان آنها را به‌صورت کمی ارزیابی کرد؛ اما هرگز نمی‌توان از تأثیر آن بر عملکرد سازمان‌ها چشم‌پوشی کرد. این عامل، اجتماعی هستند و تعاونی‌های مرزنشینی هم به‌عنوان یک ساختار سازمان‌یافته از چنین عواملی تأثیر می‌پذیرند. در این پژوهش به‌منظور بررسی این عامل از ۵ گویه استفاده شد که بدین شرح می‌باشند: آشنایی اعضا با اصول و مبانی تعاون، بهره‌بردن از تجارب تعاونی‌های دیگر، اعتقاد و باور اعضا به فلسفه تعاون، مشارکت فعال اعضا در تعاونی و ایجاد روحیه همکاری بین اعضای تعاونی. مشخص‌شدن تأثیر جمع گویه‌های تشکیل‌دهنده عامل اجتماعی بر متغیر وابسته یعنی اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینی تأثیر دارد یا خیر، از آزمون t استفاده گردید. نتایج حاصل از خروجی نرم‌افزار spss نشان داد که عامل اجتماعی با میانگین عددی ۲/۵۲ که از نظر پاسخ‌دهندگان حاصل شده است؛ مقدار (t=۳۷/۹۸۵) دارای تأثیر معنی‌داری بر روی اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینان داشت، چرا که سطح معناداری آزمون t برای این متغیر کمتر از ۵ صدم بوده و این مهم را تأیید می‌کند. حال که مشخص شد عامل اجتماعی نیز بر اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینی تأثیر معنی‌دار دارد و این مهم توسط آزمون t تأیید گردید به بررسی اهمیت گویه‌ها پرداخته شد تا مشخص شود کدام یک از عوامل تعیین‌کننده این متغیر تأثیرگذار، از نظر کارشناسان دارای اهمیت بیشتری است. نتایج آزمون فریدمن نشان داد که آشنایی اعضا با اصول و مبانی تعاون و بهره‌بردن از تجارب تعاونی‌های دیگر، دو اولویت اول از نظر نمونه آماری می‌باشند. چرا که امروزه با توجه به توسعه فناوری و امثال آن دیگر فرصتی برای آزمون خطا نبوده و باید از تجربیات دیگر مؤسسات، تعاونی‌ها و سازمان‌ها بهره‌برد و اشتباهات را به اندک رساند.

جدول ۶- اولویت‌بندی گویه‌های تعریف‌کننده متغیر عامل فرهنگی - اجتماعی

اولویت گویه‌ها	انحراف معیار	میان	میانگین	آماره فریدمن	گویه
۱	۱/۳۱۶۷	۳	۲/۶۰۷۱	۲۸/۸۷۵	آشنایی اعضا با اصول و مبانی تعاون
۲	۱/۱۷۰۵	۲	۲/۶۰۷۱	۲۸/۶۹۶۴	بهره بردن از تجارب تعاونی‌های دیگر
۳	۱/۱۷۵۴	۲	۲/۵۱۷۹	۲۷/۰۹۸۲	اعتقاد و باور اعضا به فلسفه تعاون
۴	۰/۹۳۱۴	۳	۲/۴۲۸۶	۲۵/۶۹۶۴	مشارکت فعال اعضا در تعاونی
۵	۰/۹۳۲۶	۲	۲/۴۴۶۴	۲۵/۴۱۰۷	ایجاد روحیه همکاری بین اعضای تعاونی

عامل آموزشی: پنج‌مین عامل مؤثر بر عملکرد و اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینی، عامل آموزشی بود که در پرسش‌نامه توسط ۶ گویه معرفی و تعریف شده است. برای مشخص شدن تأثیر جمع گویه‌های تشکیل‌دهنده عامل آموزشی بر متغیر وابسته یعنی اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینی تأثیر دارد یا خیر، از آزمون t استفاده گردید نتایج حاصل از خروجی نرم‌افزار SPSS نشان داد که عامل آموزشی با میانگین عددی ۳/۵۱ که از نظر پاسخ‌دهندگان حاصل شده است؛ مقدار ($t=۳۰/۶۶۹$) دارای تأثیر معنی‌داری بر روی اثربخشی تعاونی‌ها است، چرا که سطح معناداری آزمون t برای این متغیر کمتر از ۵ صدم بوده و این مهم را تأیید می‌کند. نتایج حاصل از آزمون فریدمن که توسط نرم‌افزار SPSS برآورد و تخمین زده شده است، نشان داد که در بحث اولویت‌بندی و تأثیر گویه‌های تعریف‌کننده عامل مؤثر آموزشی که معنی‌داری تأثیر آن اثبات گردید، توجه بیشتر به آموزش‌های حین خدمت و یا قبل خدمت است که می‌تواند شاخص‌های توانمندی و بهره‌وری اعضا را تقویت کند. از نظر کارشناسان پاسخ دهنده، بهره‌مندی از کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی فنی و بهره‌مندی از دوره‌های آموزشی مهارت‌های کارآفرینی و دوره‌های آموزشی مهارت‌های ارتباطی مهم‌ترین عوامل در تعریف عامل آموزشی هستند؛ بنابراین توجه به آموزش اعضای تعاونی‌ها و افزایش شاخص‌های توسعه‌ی فردی در آنها در حوزه فعالیت‌ها و مسئولیت‌هایی که عهده‌دار هستند می‌تواند بر تأثیر این متغیر بر اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینی و بهبود عملکرد تعاونی‌ها مؤثر و مفید واقع شود.

جدول ۷- اولویت‌بندی گویه‌های تعریف‌کننده متغیر عامل آموزشی

اولویت	انحراف معیار	میان	میانگین	آماره فریدمن	گویه
۱	۱/۱۱۶۴	۴	۲/۳۳۹۳	۵۶/۵۸۰۴	بهره‌مندی از کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی فنی
۲	۰/۹۸۲۸۱	۴	۳/۶۲۵	۵۶/۰۸	بهره‌مندی از دوره‌های آموزشی مهارت‌های کارآفرینی و دوره‌های آموزشی مهارت‌های ارتباطی
۳	۰/۹۶۶۳۲	۴	۳/۸۹۲۹	۵۵/۹۸	تمایل به ارتقای دانش کاری
۴	۰/۸۸۸۶	۴	۳/۷۸۵۷	۵۳/۳۷	کمک و اطلاع رسانی و شرکت در دوره‌های کارورزی
۵	۱/۰۷۸۵۷	۳	۳/۷۶۷۹	۵۳/۲۵	اطلاع رسانی در رابطه با فناوری‌ها و نوآوری‌ها
۶	۱/۱۱۶۴۴	۳	۳/۶۶۰۷	۵۱/۱۶	آموزش نحوه همکاری اعضا

میزان مشارکت: آخرین عاملی که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته و تأثیر آن بر روی عملکرد و اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینی، محل بحث و تحلیل بود عامل میزان مشارکت و نحوه مشارکت اعضای تعاونی‌های مرزنشینی است که در پرسش‌نامه توسط ۵ گویه معرفی و تعریف شده است. برای مشخص شدن تأثیر جمع گویه‌های تشکیل‌دهنده عامل مشارکتی که بر متغیر وابسته یعنی اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینی تأثیر دارد یا خیر، از آزمون t استفاده شد. نتایج حاصل از خروجی نرم‌افزار SPSS نشان داد که عامل مشارکت اعضا با میانگین عددی ۳/۴۹ که از نظر پاسخ‌دهندگان حاصل شده است؛ مقدار ($t=۳۰/۱۳۶$) دارای تأثیر معنی‌داری بر روی اثربخشی تعاونی‌های تولید است، چرا که سطح معناداری آزمون t برای این متغیر کمتر از ۵ صدم بوده و این مهم را تأیید می‌کند.

جدول ۸- اولویت‌بندی گویه‌های تعریف کننده متغیر عامل مشارکتی

اولویت	انحراف معیار	میانگین	آماره فریدمن	گویه
۱	۱/۰۱۴۰۳	۴	۳/۶۶۰۷	۵۰/۸۳ روحیه و حس مشارکت و همکاری
۲	۱/۰۶۶۵	۴	۳/۶۰۷۱	۴۹/۴۲ همکاری در پذیرش مسئولیت‌ها و کارهای تعاونی
۳	۱/۱۴۲۸۸	۴	۳/۴۴۶۴	۴۶/۹۸ همکاری و مشارکت با اعضای هیئت مدیره تعاونی
۴	۱/۰۳۶۸۲	۳	۳/۳۷۵	۴۴/۱۴ مشارکت در تصمیم‌گیری در استفاده از سود
۵	۱/۰۷۱۳۲	۳	۳/۳۷۵	۴۳/۹۱ خودیاری و کمک مالی در مواقع ضروری

همواره حس مشارکت و روحیه‌ی همکاری یکی از عوامل مهم و مؤثر در افزایش و کاهش بهره‌وری سازمان‌ها است. در این پژوهش این حس مشارکت توسط گویه‌هایی که در جدول فوق عنوان شده‌اند تعریف شد نتایج آزمون فریدمن و شاخص‌های آماری نشان داد که روحیه و حس مشارکت و همکاری و همکاری در پذیرش مسئولیت‌ها و کارهای تعاونی مهم‌ترین گویه‌های تعریف کننده این عامل بودند؛ بنابراین توجه به استقلال شغلی و دادن آزادی عمل و حس تأثیرگذاری به کارکنان و رضایت شغلی در ایجاد حس مشترک همکاری و مسئولیت‌پذیری به مدیران تعاونی‌ها توصیه شد تا بتوانند این عامل مشارکتی را جدی گرفته و تقویت کنند.

به‌منظور بررسی میزان تأثیر هر کدام از این عوامل ذکر شده که به همراه گویه‌های تشکیل دهنده‌ی آنها معرفی و عملیات رتبه‌بندی آنها انجام شده در این بخش الگوی رگرسیونی و یک مدل تجربی برآورد گردید تا مشخص شود که هر کدام از این عوامل شش‌گانه چه میزان تأثیری بر اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینان در استان اردبیل داشتند. در واقع هر ضریبی که توسط این الگوی تجربی به دست آید، برآیندی از نظر کارشناسان حوزه‌ی توسعه منطقه‌ای و تعاونی‌ها و نیز مدیران تعاونی‌های مرزنشینی است تحلیل رگرسیون این امکان را برای محقق فراهم نمود تا تغییرات متغیر وابسته را از طریق متغیرهای مستقل پیش بینی و سهم هر یک از متغیرهای مستقل را در تبیین متغیر وابسته تعیین کند. رابطه‌ی خطی بین متغیر وابسته تحقیق یعنی اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینی با شش متغیر مستقل (دولتی، مدیریتی، آموزشی، مشارکتی، فرهنگی - اجتماعی و اقتصادی) برآورد شد تا با آشکارشدن ضرایب هر کدام از متغیرهای توضیح دهنده، اهمیت هر کدام از آنها در جهت برنامه‌ریزی و اولویت‌گذاری سیاستی مورد توجه قرار گیرد. در جدول زیر نتایج برآورد رگرسیون آورده شده است.

جدول ۹- مقدار تأثیر متغیرهای تأثیرگذار بر متغیر وابسته

متغیر	علامت اختصاری	ضریب	t-Statistic	احتمال پذیرش
عدد ثابت (عرض از مبدأ)	C	-۳.۴۵۸	۱۲/۱۱۷	۰/۴۵۴
دولتی	dolati	۱/۴۴۲	۳.۲۵۲	۰/۰۰۴
مدیریتی	modirati	۱/۰۷۴	۳/۸۹۷	۰/۰۰۰
اقتصادی	eghtesadi	۱/۲۳	۴/۱۴	۰/۰۰۰۰
اجتماعی	ejtemayi	۰/۲۱۴	۲/۶۳۸	۰/۰۰۰۰
آموزش	amouzes	۰/۹۵۵	۲/۵۲۲	۰/۰۰۳۴
مشارکت	mosharekat	۰/۰۸۴	۲/۱۴۲	۰/۰۰۵
			F=704/274	
			Prob=0.000	
			R ² =0.872	
			R square=0.801	

$$\text{AsarBakhsi}_t = C + \beta_1(\text{dolati}) + \beta_2(\text{modirati}) + \beta_3(\text{eghtesadi}) + \beta_4(\text{ejtemayi}) + \beta_5(\text{amouzes}) + \beta_6(\text{mosharekat}) + U_t$$

$$\text{AsarBakhsi}_t = -۳.۴۵۸ + ۱/۴۴۲(\text{dolati}) + ۱/۰۷۴(\text{modirati}) + ۱/۲۳(\text{eghtesadi}) + ۰/۲۱۴(\text{ejtemayi}) + ۰/۹۵۵(\text{amouzes}) + ۰/۰۸۴(\text{mosharekat}) + U_t$$

در بحث اثرگذاری و اثر پذیری که با استفاده از معادله‌ی رگرسیونی بررسی شد، یکی از نکات مهم توجه به معنی‌داری ضرایب است که در رگرسیون برآورد شده نشان داده شد که همه‌ی شش عامل و یا متغیر مستقل بر متغیر وابسته تأثیر معنادار دارند چرا که احتمال پذیرش آنها کمتر از ۵ صدم شده بود ($\text{sig} < 0.05$) و به معنای معنی‌داری ضرایب مربوط به متغیرهای مستقل بود. نکته‌ی دیگری که باید مورد بررسی و مذاقه قرار بگیرد مقدار R^2 یا ضریب تعیین است که نشان دهنده‌ی برازش تصریح مدل آماری است و هر چه به عدد یک نزدیک‌تر باشد بیان‌کننده‌ی آن است که متغیرهای مستقل توانسته‌اند تغییرات مربوط به متغیر وابسته را بهتر تعریف و تعیین کنند. در این رگرسیون مقدار $R^2 = 0.87$ به دست آمده که نشان داد شش متغیر مستقل تحقیق توانسته‌اند ۸۷ درصد از تغییرات مربوط به اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینی را در استان اردبیل تعریف و تبیین کنند. برآورد الگوی تجربی نشان داد که در بین عوامل تأثیرگذار بر عملکرد تعاونی‌های مرزنشینی، عامل دولتی و عامل اقتصادی با ضرایب ۱/۴۴۲ و ۱/۲۳ بیشترین تأثیر بر بهبود عملکرد تعاونی‌های مرزنشینی را دارند و عامل مدیریتی، آموزشی، اجتماعی، مشارکتی در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

اثرات شرکت‌های تعاونی‌های مرزنشینان بر رشد مناطق روستایی

با توجه به اهداف پژوهش پرسش‌نامه این بخش به دنبال بررسی تأثیر تعاونی‌های مرزنشینان استان اردبیل بر متغیرهای کلان مانند درآمد، صادرات، اشتغال و میزان تولید مناطق مرزی بود. تعاونی‌های مرزنشینی و بازارچه‌های مرزی به سبب آن که می‌توانند واسطه‌فروش محصولات تولیدی مناطق مرزی باشند، امکان صادرات و واردات برای آن‌ها بسیار فراهم است. برای ارزیابی سؤالات این بخش از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد قبل از بررسی تأثیرگذاری و معنی‌داری این آزمون ابتدا به معرفی گویه‌های هر متغیر و میزان میانگین، انحراف معیار آنها پرداخته شد همچنین با استفاده از ضریب تغییرات مشخص شد که کدام گویه وضعیت بهتری پیدا کرده است و همبستگی بین یکایک متغیرهای هدف با میزان اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینی مورد سنجش قرار گرفت.

اثر تعاونی‌های مرزنشینی بر تولید: در جدول زیر گویه‌هایی که با استفاده از آن، تولید نواحی مرزی بررسی گردید، آورده شد. با برآورد ضریب تغییرات، گویه‌هایی که بیشتر تحت تأثیر عملکرد تعاونی قرار داشتند نیز مشخص گردید و به ترتیب در جدول آورده شد و با استفاده از ضریب همبستگی اسپیرمن این ارتباط خطی ما بین عملکرد تعاونی‌های تولید و مقدار تولید مردم مناطق مرزی بررسی گردید و رقم ۰/۸۰۵ نشان از ارتباط خطی قوی بین این دو متغیر داشت. نتایج نشان داد که میانگین پاسخ‌های داده شده در بخش تولید عدد ۳/۶۷۰۵ است که از میانگین طیف بالاتر بوده و مقدار احتمال ($t = 28/347$) کمتر از ۵ صدم شده است و حاکی از معنی‌داری تأثیر عملکرد تعاونی‌های مرزنشینی بر افزایش تولید و ظرفیت‌های تولیدی در منطقه‌ی مرزی استان اردبیل بود.

جدول ۱۰- همبستگی بین عملکرد تعاونی‌های مرزنشینی و میزان تولید

تولید		همبستگی اثربخشی تعاونی و مقدار تولید	
میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	ضریب همبستگی اسپیرمن
۳/۳۴۰۹	۱/۱۶۰۲۶	۰/۳۴۷۳	۰/۸۰۵
۳/۹۰۹۱	۱/۰۹۵۸۳	۰/۲۸۰۳	۰/۰۰۰
۳/۶۵۹۱	۰/۹۸۶۹۷	۰/۲۶۹۷	
۳/۷۷۲۷	۱/۰۰۸۴۲	۰/۲۶۷۳	

اثر تعاونی‌های مرزنشینی بر اشتغال: متغیر دیگری که در این پژوهش بررسی شد بحث اشتغال و تأثیرپذیری آن از تعاونی‌های مرزنشینی بود که در آن ضریب همبستگی اسپیرمن ۰/۸۳۲ برآورد شد که نشان از ارتباط خطی قوی و مستقیم بین عملکرد تعاونی‌ها و اشتغال در منطقه داشت. از نظر کارشناسان مهم‌ترین گویه‌ای که تحت تأثیر عملکرد و حضور تعاونی‌ها در مرز استان قرار گرفته بود، اشتغال‌زایی مستقیم و غیرمستقیم است. مقدار عددی میانگین پاسخ‌های داده شده ۳/۵۶۸ برآورد شد که

نشان از اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینی بر مقدار اشتغال بوده که این مهم با احتمال معنی داری مربوط به آزمون ($t=26/218$) که زیر ۵ درصد است تأیید و تصدیق گردید.

جدول ۱۱- همبستگی بین عملکرد تعاونی‌های مرزنشینی و میزان اشتغال

همبستگی اثربخشی تعاونی و میزان اشتغال		اشتغال			
معداری	ضریب همبستگی اسپیرمن	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۰/۰۰۰	۰/۸۳۲	۰/۳۴۸۴	۱/۲۷۴۸۶	۳/۶۵۹۱	اشتغال زایی مستقیم و غیرمستقیم
		۰/۳۴۰۷	۱/۱۶۹۳۳	۳/۴۳۱۸	ایجاد اشتغال دائمی
		۰/۳۰۷۱	۱/۱۵۸۶۶	۳/۷۷۲۷	ایجاد اشتغال فصلی
		۰/۲۷۸۱	۰/۹۴۷۹۰	۳/۴۰۹۱	جلوگیری از مهاجرت نیروی کار

اثر تعاونی‌های مرزنشینیان بر درآمد: در بحث درآمد مناطق و تأثیرپذیری آن از تعاونی‌های مرزنشینیان ضریب همبستگی اسپیرمن رقم ۰/۸۲۹ را نشان داد که حاکی از ارتباط خطی قوی و مستقیم بین عملکرد تعاونی‌ها و افزایش درآمد در منطقه بود. در این مؤلفه مهم‌ترین گویه‌ای که تحت تأثیر عملکرد و حضور تعاونی‌ها در مرز استان قرار گرفته بود، ارتقای سطح معیشت و وضعیت رفاهی خانوارهای منطقه بود. مقدار عددی میانگین پاسخ‌های داده شده ۳/۲۹۵۵ برآورد شد که نشان از اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینی بر مقدار درآمد داشت که این مهم با احتمال معنی داری مربوط به آزمون ($t=27/073$) که زیر ۵ درصد است تأیید و تصدیق گردید.

جدول ۱۲- همبستگی بین عملکرد تعاونی‌های مرزنشینی و میزان درآمد

همبستگی اثربخشی تعاونی و میزان درآمد		درآمد			
معداری	ضریب همبستگی اسپیرمن	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۰/۰۰۰	۰/۸۲۹	۰/۳۶۱۳	۱/۱۲۵۱۰	۳/۱۱۳۶	ارتقای سطح معیشت و وضعیت رفاهی خانوارهای منطقه و مشارکت‌کننده با تعاونی
		۰/۳۸۱	۱/۰۹۱۰۰	۲/۸۶۳۶	ثروت خانوار منطقه (تولید ثروت در منطقه)
		۰/۳۴۷۳	۱/۱۶۰۲۶	۳/۳۴۰۹	افزایش سطح درآمدی خانوارها
		۰/۲۴۷۱	۰/۹۵۴۵۷	۳/۸۶۳۶	کاهش نوسانات درآمد خانوار

اثر تعاونی‌های مرزنشینی بر صادرات: یکی دیگر از چهار متغیر اقتصاد کلان مؤثر بر منطقه که در این پژوهش بررسی شد بحث صادرات و تأثیرپذیری آن از تعاونی‌های مرزنشینیان بود. تعاونی‌های مرزنشینی با صادراتی که انجام داده و کسب درآمد می‌کنند، نسبت به واردات ۷۲ قلم کالا اقدام می‌کنند و از آنجاکه تمام کالاهای وارداتی مجاز (۷۲ قلم) مشمول معافیت گمرکی می‌شود، تأثیر بسزایی بر درآمد منطقه و کاهش قیمت کالاهای وارداتی دارد. در این متغیر ضریب همبستگی اسپیرمن ۰/۸۱۱ برآورد شد که نشان از ارتباط خطی قوی و مستقیم بین عملکرد تعاونی مرزنشینیان و صادرات در منطقه داشت. در این راستا مهم‌ترین گویه‌ای که تحت تأثیر عملکرد تعاونی مرزنشینی قرار گرفت، افزایش صادرات محصولات کشاورزی بود. طبق جدول فوق به‌منظور بررسی معنی‌داری تأثیر عملکرد تعاونی‌های مرزنشینی بر صادرات منطقه مرزی استان اردبیل از آزمون t استفاده شد. مقدار عددی این میانگین پاسخ‌های داده شده ۳/۲۶۱۴ برآورد شد که نشان از اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینی بر مقدار صادرات داشت که این مهم با احتمال معنی‌داری مربوط به آزمون ($t=28/446$) که زیر ۵ درصد است تأیید و تصدیق گردید.

جدول ۱۳- همبستگی بین عملکرد تعاونی‌های مرزنشینی و میزان صادرات

همبستگی اثربخشی تعاونی و میزان صادرات		صادرات			
معناداری	ضریب همبستگی اسپیرمن	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۰/۰۰۰	۰/۸۱۱	۰/۲۶۹۷	۰/۹۸۶۹۷	۳/۶۵۹۱	افزایش صادرات محصولات کشاورزی
		۰/۲۷۸۱	۰/۹۴۷۹۰	۳/۴۰۹۱	افزایش صادرات صنعتی
		۰/۳۸۱	۱/۰۹۱۰۰	۲/۸۶۳۶	بهبود فضای رقابت اقتصادی و تنوع محصولات
		۰/۳۶۱۳	۱/۱۲۵۱۰	۳/۱۱۳۶	کاهش قیمت کالاهای وارداتی در منطقه

یافته‌ها نشان داد در مجموع هر مقدار که تعاونی‌های مرزنشینان از سوی عوامل اثرگذار (دولتی، اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی، مدیریتی، آموزشی، مشارکتی) تقویت شود به همان اندازه نیز اثرگذاری تعاونی‌های مرزنشینان در حوزه‌های (تولید، اشتغال، درآمد، صادرات) بیشتر خواهد بود که به ترتیب ضریب همبستگی اسپیرمن برای افزایش اشتغال در نواحی مرزی (۰/۸۳۲)، و افزایش درآمد ساکنین مناطق مرزی (۰/۸۲۹)، و افزایش صادرات در نواحی مرزی (۰/۸۱۱)، برای تقویت و افزایش تولید منطقه (۰/۸۰۵)، بوده و رابطه قوی بین این اثرات با عملکرد تعاونی مرزنشینان وجود دارد. میانگین پاسخ نمونه آماری در رابطه با اثرگذاری تعاونی‌های مرزنشینان در توسعه نواحی مرزی نیز در حوزه افزایش تولید رقم (۳/۶۷۰)، در حوزه افزایش اشتغال (۳/۵۶۸)، در زمینه افزایش درآمد ساکنین (۳/۲۹۵)، و در زمینه صادرات (۳/۲۶۱)، را نشان داد.

۵- بحث و فرجام

هدف این پژوهش بررسی راهکارهای افزایش اثربخشی شرکت‌های تعاونی مرزنشینان و اثرات این شرکت‌ها در رشد نواحی مرزی استان اردبیل بود طبق نتایج در بین عوامل تأثیرگذار بر عملکرد تعاونی‌های مرزنشینی، بر اساس اظهارات پاسخگویان، عوامل: دولتی، اقتصادی، مدیریتی، آموزشی، اجتماعی، مشارکتی به ترتیب بیشترین تا کمترین تأثیر را بر تعاونی‌های مرزنشینی داشتند. تحصیلات و اقتدار مدیرعامل، مهارت و تخصص مدیر و تجربه قبلی وی، پاسخ‌گویی مدیر به اعضای تعاونی، میزان توانایی مدیریت در مقابل تهدیدها و فرصت‌ها، سازماندهی مناسب اعضا و ارتباط مناسب بین تولید و بازاریابی عواملی بودند که مدیران تعاونی‌ها با داشتن آن می‌توانند تعاونی و شرکت تحت امر خود را از مسیر بهتر و مطمئن‌تری به سمت اهداف سازمانی هدایت کنند چهارمین عامل یعنی عامل آموزش که اهمیت به‌روزرسانی اطلاعات و تحصیلات اعضای تعاونی‌ها را بازگو می‌کند در واقع آموزش نیروی انسانی در جهت پیشبرد اهداف تعاونی‌ها مهم‌ترین ابزار بلندمدت محسوب می‌شود که می‌تواند اعضای تعاونی‌ها از مدیران گرفته تا اعضای درجه چندم را همراه و تأثیرگذار با رویکردها و چشم‌اندازهای تعاونی بگرداند. بهره‌مندی اعضا از کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی فنی، بهره‌مندی از دوره‌های آموزشی مهارت‌های کارآفرینی و دوره‌های آموزشی مهارت‌های ارتباطی، ترغیب و افزایش تمایل به ارتقای دانش کاری، کمک و اطلاع‌رسانی و تعاونی در دوره‌های کارورزی و اطلاع‌رسانی در رابطه با فناوری‌ها و نوآوری‌ها عواملی هستند که تعاونی‌ها می‌توانند با برنامه‌ریزی و هزینه در این بخش به افزایش توانایی‌های اعضای خود دست یابند و نیروهایی با شاخص‌های توسعه فردی بالاتر و در نتیجه داری بهره‌وری بیشتر را تربیت کنند که در نهایت سود و عایدی آن به خود این تعاونی‌ها بر می‌گردد. در عامل اجتماعی - فرهنگی و عامل مشارکت اعضای تعاونی‌ها با وجود معنی‌داری، ضرایب کمتری به خود اختصاص داده‌اند که نشان از قرارگرفتن در اولویت‌های آخر برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های کلان اثربخشی تعاونی‌ها هستند و این به معنای بی‌اهمیت‌بودن آن‌ها نمی‌باشد.

بنا به مطالعه صورت گرفته، عواملی که بر موفقیت و عملکرد یک سازمان و شرکت تأثیر می‌گذارند به عوامل داخلی و بیرونی تقسیم می‌شوند در این پژوهش به‌منظور بررسی عوامل مؤثر بر اثربخشی شرکت‌های تعاونی با استناد به ادبیات تحقیق موجود و نظرات متخصصان حوزه سازمان‌ها و منابع انسانی، عوامل مدیریتی، دولتی، اقتصادی، اجتماعی، آموزشی و مشارکتی مورد بررسی قرار گرفت هر کدام از این عوامل توسط تعدادی گویه معرفی و تعریف شدند و سپس تأثیر یکایک آنها را بر اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینی بررسی گردید برای این بررسی‌ها از آزمون t جهت معناداری اثربخشی استفاده گردید که برای هر ۶ متغیر

معنی دار شد و نشان از تأیید اثرات این عوامل بر اثربخشی و بهبود عملکرد تعاونی‌های مرزنشینی استان اردبیل داشت. همچنین با استفاده از آزمون فریدمن گویه‌های تأثیرگذار از نظر متخصصان و مدیران هر بخش مشخص شد در نهایت به منظور اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر اثربخشی تعاونی‌های مرزنشینی در استان اردبیل به برآورد الگوی رگرسیونی پرداخته شد و ضرایب مربوط به هر کدام از این متغیرها به دست آمد که می‌تواند الگویی برای اولویت بخشی برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های دولت‌ها در جهت حمایت از این شرکت‌های تعاونی باشد نتایج رگرسیون نیز نشان داد که از نظر پاسخ‌دهندگان عامل دولتی با ضریب $1/442$ و عامل اقتصادی با ضریب $1/23$ در اولویت اول و دوم و عامل مدیریتی با ضریب $1/074$ سومین متغیر تأثیرگذار بر عملکرد تعاونی‌های مرزنشینی می‌باشند و عامل آموزشی با ضریب $0/955$ تأثیر قابل توجهی بر متغیر وابسته داشته و رتبه چهارم را به خود اختصاص داد و در نهایت امر عامل اجتماعی ($0/214$) و عامل مشارکت ($0/084$) در رتبه آخر اثربخشی بر عملکرد تعاونی‌های مرزنشینی استان اردبیل قرار داشت.

اثربخشی شرکت‌های تعاونی مرزنشینی بر رشد منطقه از جهات مختلف مورد بررسی قرار گرفت؛ از آنجاکه به دلیل فقدان اطلاعات دقیق همه ابعاد را نمی‌توان در مدل‌های آماری و توسعه اقتصادی - جغرافیایی وارد نمود، برای بررسی این که وجود تعاونی‌ها مرزنشینی در یک ناحیه و یا منطقه تا چه حدی بر توسعه آن تأثیر مثبت یا منفی داشته باشد، به بررسی متغیرهایی پرداخته شد که مشهودتر و قابل اندازه‌گیری‌تر بودند؛ لذا در این پژوهش هم با توجه به مبانی نظری و مطالعات صورت گرفته؛ تأثیر وجود و فعالیت این شرکت‌های تعاونی بر چهار متغیر تولید منطقه، درآمد مردم منطقه، صادرات شرکت‌های تعاونی، اشتغال ایجاد شده در منطقه مرزی استان اردبیل مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصل از آزمون $t=28/446$ و همچنین مقدار عددی آماره مربوط به ضریب همبستگی اسپیرمن با عدد $0/811$ نشان داد که بهبود عملکرد تعاونی‌های مرزنشینی بر میزان صادرات منطقه‌ی مرزی استان اردبیل تأثیر مثبت و معنی‌داری داشت و در جهت هم حرکت می‌نمایند. راهکار افزایش اثربخشی در این خصوص توجه به افزایش صادرات تعاونی‌های کشاورزی و صنایع مکمل کشاورزی و نیز توسعه تعاونی‌های چندمنظوره و فرامرزی است چرا که از نظر پاسخ‌دهندگان که بخشی از آنها مدیران همین مجموعه‌ها بودند، این تعاونی‌ها بیشتر بر صادرات کشاورزی منطقه تأثیر مثبت دارند. گفتنی است که بیشتر تولیدات مردم این منطقه به سبب وجود دشت‌های حاصل خیز تولیدات دامی و کشاورزی بود.

نتایج حاصل از آزمون $t=26/218$ با سطح معناداری زیر ۵ درصد، همچنین مقدار عددی آماره مربوط به ضریب همبستگی اسپیرمن با عدد $0/832$ نشان داد که بهبود عملکرد تعاونی‌های مرزنشینی بر میزان اشتغال نواحی مرزی استان اردبیل تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد و در جهت هم حرکت می‌کنند در واقع با افزایش شاخص‌های موفقیت سازمانی در شرکت‌های تعاونی مرزنشینی، میزان اشتغال و نیاز به نیروی کار توسط آنها بیشتر می‌گردد. راهکار افزایش اثربخشی در این خصوص توجه به ایجاد بازارهای مشتقه از فعالیت این سازمان‌ها است که منجر به ایجاد اشتغال مستقیم و غیرمستقیم برای افراد جویای کار در منطقه شده و آنها را در جهت مشارکت و همکاری با این شرکت‌ها ترغیب می‌کند.

میانگین پاسخ‌های دریافت شده برای این متغیر برابر با $3/2955$ بود که از متوسط طیف لیکرت بالاتر بود نتایج حاصل از آزمون $t=27/073$ و همچنین مقدار عددی آماره مربوط به ضریب همبستگی اسپیرمن با عدد $0/829$ نشان داد که بهبود عملکرد تعاونی‌های مرزنشینی بر میزان درآمد مردم مناطق مرزی استان اردبیل تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد و در جهت هم حرکت می‌کنند چرا که با ایجاد فرصت‌های شغلی و همچنین ایجاد بستری برای عرضه محصولات و خدمات برای مردم آنها را در زنجیره تولید و عرضه دخیل کرده و منجر به ایجاد درآمد برای آنها گردیده است راهکار افزایش اثربخشی در این خصوص توجه به عوامل مؤثر بر ارتقای سطح معیشت و وضعیت رفاهی خانوارهای منطقه و مشارکت کننده با تعاونی‌ها است و این عوامل می‌تواند در بهبود وضعیت آموزشی و بهداشتی، ایجاد درآمد اضافه، پایداری اشتغال ایجاد شده برای تداوم درآمد و ... خلاصه شود که باید توسط دولت‌ها و سیاستگذاران این امر مورد توجه قرار گیرد.

نتایج حاصل از آزمون $t=28/347$ و همچنین مقدار عددی آماره مربوط به ضریب همبستگی اسپیرمن با عدد $0/805$ نشان داد که بهبود عملکرد تعاونی‌های مرزنشینی بر میزان تولید منطقه مرزی استان اردبیل تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد و در جهت هم حرکت می‌کنند. هر چقدر این تعاونی‌ها بهتر عمل کنند و در بخش صادرات محصولات و بازاریابی آنها موثرتر واقع شوند، تولیدکنندگان منطقه را به تولید بیشتر و در نتیجه کسب سود بیشتر ترغیب خواهند کرد و این یک اصل منطقی است و با

نظریه‌های اقتصاد رفتاری نیز مطابقت دارد. راهکار افزایش اثربخشی در این خصوص توجه به ایجاد زیرساخت‌های مناسب جهت افزایش توان تولیدی منطقه است برای این کار باید برنامه‌ریزی‌هایی جهت ورود دانش و تکنولوژی، ورود ابزارآلات مناسب تولید و ... صورت گیرد تا رونقی در تولید و عرضه محصولات صنعتی و کشاورزی رخ دهد.

تطبیق یافته‌های این مطالعه با ادبیات پژوهش، تضادها و همسویی‌های راهبردی را آشکار می‌سازد. در حوزه حکمرانی و اقتصاد، یافته‌های ما مبنی بر ضرورت حمایت‌های دولتی (ولمون، ۲۰۲۰؛ ابراهیم‌زاده و بریمانی، ۱۳۸۴) و تأثیر مثبت تعاونی‌ها بر کاهش فقر (میلیامارتین و همکاران، ۲۰۲۳؛ آلتمن، ۲۰۱۵) کاملاً هم‌سو با اجماع جهانی است. با این حال، تعاونی‌های استان اردبیل به دلیل محدودیت‌های قانونی، در دام «فعالیت‌های تک‌بعدی» (صرفاً واردات/صادرات) گرفتار شده‌اند؛ موضوعی که با الگوی «تعاونی‌های چندمنظوره» در ادبیات موفق جهانی (زئولی، ۲۰۱۴؛ معروف و همکاران، ۲۰۲۳) در تضاد است. علاوه بر این، بی‌ثباتی ضوابط صادرات و واردات، مطابق با یافته‌های دانش‌مهر و همکاران (۱۴۰۱)، مانع اصلی در تدوین چشم‌اندازهای بلندمدت و عامل تضعیف کارایی این نهادها بوده است.

در حوزه‌های نرم‌افزاری، نتایج در بخش آموزش با نظریه‌های توسعه مهارت‌محور (سبهاتو، ۲۰۲۱؛ زولی، ۲۰۰۴) همخوانی دارد. اما در بُعد اجتماعی و مشارکت مردمی، یافته‌های این پژوهش با ادبیات پیشین (همچون کوروسکاپیسز، ۲۰۱۶؛ ورز و همکاران، ۲۰۲۰؛ سو و سونگ، ۲۰۲۴) که سرمایه اجتماعی و مشارکت را پیش‌ران اصلی یکپارچگی اقتصادی می‌دانند، واگراست. این واگرایی نشان می‌دهد که در مدل فعالیت تعاونی‌های مرزنشینان منطقه، سرمایه اجتماعی هنوز نهادینه نشده و غفلت از این مؤلفه، روند توسعه منطقه‌ای را کند کرده است.

در نهایت، دسته‌بندی عوامل مؤثر بر اثربخشی در قالب دو دسته «برون‌سازمانی» (دولتی، اقتصادی، اجتماعی) و «درون‌سازمانی» (مدیریتی، آموزشی، مشارکتی) ضرورت یک رویکرد دوگانه را نمایان می‌سازد. بهبود عملکرد این نهادها مستلزم گذار سیاست‌گذار از رویکرد «کنترل‌گری» به «تسهیل‌گری» در سطوح کلان، و هم‌زمان، تقویت ظرفیت‌های درونی (از طریق واحدهای تحقیق و توسعه و توانمندسازی سرمایه انسانی) توسط مدیران تعاونی‌هاست تا از طریق بهره‌گیری از تجارب موفق ملی و بین‌المللی، تعاونی‌ها از وضعیت انفعالی فعلی خارج شده و به پیش‌ران‌های توسعه منطقه‌ای تبدیل شوند. در پایان پیشنهادی برآمده از تحقیق در دو بخش مجزا مطرح شده است:

اول، پیشنهادها در حوزه عوامل اثرگذار بر عملکرد تعاونی‌های مرزنشینان

- ✓ اصلاح بروکراسی و یکپارچه‌سازی نهادی: تعدد مراجع تصمیم‌گیر (وزارت تعاون در تأسیس و مجامع، و وزارت صمت در صدور مجوزهای سهمیه‌ای) موجب ناهماهنگی و کندی فرایندها شده است. ایجاد پنجره واحد خدمات الکترونیک یا تجمع وظایف در یک ساختار منسجم، کارایی را افزایش می‌دهد.
- ✓ اصلاح نظام مالیاتی و ارزی:
- حذف یا کاهش مالیات بر ارزش افزوده برای تعاونی‌های مرزنشین به منظور تقویت درآمد، اشتغال و جذب سرمایه‌گذار.
- محاسبه مالیات عملکرد بر مبنای ارزش گمرکی به جای نرخ بازار آزاد، به منظور کاهش فشار مالی و شکنندگی تعاونی‌ها.
- هم‌زمانی تعهد ارزی با تخصیص ارزش سهمیه‌ای، به عنوان یک قاعده منسجم حمایتی.
- ✓ تقویت تأمین مالی و مشارکت سرمایه‌گذاری: افزایش و تسهیل تسهیلات کم‌بهره و مجوز مشارکت بخش خصوصی با تعاونی‌ها، با توجه به محدودیت سرمایه در گردش این شرکت‌ها.
- ✓ بازنگری در محدودیت‌های تجاری: محدودیت واردات ۷۴ قلم کالا، در صورت نبود نیازسنجی منطقه‌ای، کارایی لازم را ندارد و حتی زیان‌زا است. پیشنهاد می‌شود این محدودیت‌ها حذف یا بر اساس نیاز محلی تنظیم شود و یا امکان انتقال قانونی کالاهای وارداتی به سایر نقاط کشور فراهم گردد.

- ✓ بهبود فضای کسب و کار مرزی: تسهیل صادرات (از جمله سوخت)، کاهش تعرفه‌ها و هزینه‌های گمرکی، تسریع صدور مجوزها، مقابله با قاچاق و تضمین امنیت سرمایه‌گذاری از عوامل تقویت‌کننده عملکرد تعاونی‌هاست.
- ✓ توانمندسازی اقتصادی درون‌سازمانی: تقویت مشارکت اقتصادی اعضا، مدیریت ریسک نوسانات ارزی و تحریم، توجه به سرمایه‌گذاری بلندمدت، بازاریابی مؤثر و استفاده از فناوری و ماشین‌آلات مدرن برای افزایش بهره‌وری.
- ✓ گذار از رویکرد بالا به پایین به توسعه مشارکتی: با توجه به اثرگذاری بالای عامل دولتی، لازم است مداخله مستقیم دولت تعدیل و رویکرد توسعه منطقه‌ای «پایین به بالا» مبتنی بر مشارکت جوامع محلی تقویت شود.

دوم، پیشنهادها در حوزه نقش تعاونی‌های مرزنشینان در توسعه نواحی مرزی

- ✓ گسترش شمول و پوشش جغرافیایی: نقش تعاونی‌ها در مبادلات مرزی باید تقویت و همه ساکنان نواحی مرزی را دربرگیرد؛ محروماندن برخی شهرهای مرزی از عضویت، با فلسفه وجودی این تعاونی‌ها سازگار نیست.
- ✓ حمایت از تولید و همکاری‌های فرامرزی: اعطای یارانه و تسهیلات به تولیدکنندگان مرزی، توسعه سرمایه‌گذاری‌های مشترک دو سوی مرز، شکل‌گیری تعاونی‌های فرامرزی و تسهیل رفت‌وآمد برای تقویت پیوندهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی.
- ✓ توسعه آموزش‌های تخصصی و مدیریتی: برگزاری دوره‌های آموزشی در حوزه مدیریت، کارآفرینی، شناخت فرصت‌ها و تهدیدهای بازار، مسئولیت‌پذیری و نوآوری برای افزایش کارآمدی اعضا.
- ✓ تقویت همکاری میان تعاونی‌ها: بر اساس اصل هفتم تعاون (همکاری بین تعاونی‌ها)، توسعه شبکه‌های تعاونی فرامرزی می‌تواند به‌عنوان راهبردی مؤثر برای رشد اقتصادی و توسعه پایدار مناطق مرزی عمل کند.
- ✓ اصلاح نظام اطلاع‌رسانی و خدمات کارت اعضا: تمرکز فرایند شارژ کارت در تهران و مشکلات ارتباطی مناطق مرزی، کارایی را کاهش داده است. واگذاری این فرایند به مدیران تعاونی‌ها به‌صورت یکپارچه می‌تواند راهکاری عملی برای افزایش دسترسی و کارآمدی باشد.

۶- منابع

- ابراهیم‌زاده، عیسی، و بریمانی، فرامرز. (۱۳۸۴). تحلیلی بر تعاونی‌های مرزنشینان و جایگاه ساختاری و عملکردی آن در سیستان و بلوچستان. *پژوهش‌های جغرافیایی*، ۳۷ (۵۱)، ۱۰۷-۱۲۳. https://journals.t.ac.ir/article_10049.html
- آذری، لطفعلی، هوشمند، محمود، و نقوی، سمیه سادات. (۱۳۸۸). سنجش رضایتمندی از فعالیت شرکت‌های تعاونی مرزنشینان استان خراسان رضوی. *روستا و توسعه*، ۱۲ (۲)، ۸۷-۱۱۱. http://rvt.gri-peri.ac.ir/article_59236.html
- ایرانی هریس، صیاد، قلی‌نژاد شام‌اسبی، اسماعیل، و نجفی، اسماعیل. (۱۳۹۹). سنجش درجه توسعه‌یافتگی شهرستان‌های استان اردبیل با استفاده از روش موریس و تاکسونومی عددی. *جغرافیا و مطالعات محیطی*، ۹ (۳۳)، ۷-۲۰. https://journals.iau.ir/article_676629.html
- ایمانی، بهرام، و مجیدی دباغ، شیما. (۱۴۰۳). عوامل پیش‌برنده و بازدارنده مدیریت نوین روستایی: مورد مطالعه بخش مرکزی شهرستان اردبیل. *روستا و توسعه پایدار/رفضا*، ۵ (۲)، ۳۶-۵۵. https://vssd.irjand.ac.ir/article_2800.html
- جلالیان، حمید، و نعمیم‌آبادی، نازنین. (۱۳۹۹). توسعه اقتصادی روستاهای مرزی با تأکید بر بازارچه‌ها (مورد مطالعه مرز باشماق میروان). *مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی*، ۱ (۱)، ۷۹-۹۴. https://gsma.u.ac.ir/article_707744.html
- جمعه‌پور، محمود، و طالبی، محمد علی. (۱۳۹۱). بررسی نقش تعاونی‌های مرزنشینان در توسعه مناطق مرزی خراسان جنوبی: مورد مطالعه تعاونی مرزنشینان شهرستان درمیان. *برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، ۳ (۱۰)، ۶۵-۱۰۲. https://journals.tu.ac.ir/article_3533.html

حسینی، سید علی، میره‌ای، محمد، عبدلی مسینان، مریم، و حسینی، سیده مریم. (۱۳۹۹). تحلیلی بر نابرابری‌های فضایی نواحی استان اردبیل با تأکید بر عدالت فضایی. *بوم‌شناسی شهری*، ۱۱(۲۲)، ۹۳-۱۰۶.

https://grup.journals.pnu.ac.ir/article_7636.html

حسینی، لیلا، حاجی بابایی، فاطمه، و نواب، الهام. (۱۳۹۹). بررسی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی مناطق مرزی کرمانشاه. در *دومین کنفرانس بین‌المللی چالش‌ها و راهکارهای نوین در مهندسی صنایع و مدیریت و حسابداری*.

<https://civilica.com/doc/1244847>

حیدری، حسن، علی بیگی، امیرحسین، و بینلیان، اکرم. (۱۳۹۸). موانع و راهکارهای فعال‌سازی تعاونی‌های مرزنشینان استان کرمانشاه. *تعاون و کشاورزی* (۱۴).

دانش‌مهر، حسین، کریمی، علیرضا، و عثمان، هدایت. (۱۴۰۱). تحلیل زمینه‌ای شکست کارکردهای تعاونی مرزنشینان استان کردستان در بستر اقتصاد غیررسمی مرزی. *توسعه محلی*، ۱۴(۱)، ۲۰۵-۲۳۲.

https://jrd.t.ac.ir/article_88447.html

صفرزاده، اکبر، چیدری، محمد، و صدقی، حسین. (۱۳۹۶). بررسی نقش تعاونی‌های مرزنشینان در اقتصاد بازارچه‌های مرزی. در *اولین همایش کشاورزی و منابع طبیعی*.

<https://civilica.com/doc/1217012>

طیبنیا، سیدهادی، و منوچهری، سوران. (۱۳۹۵). نقش بازارچه‌های مرزی در توسعه اجتماعی و اقتصادی نواحی روستایی: مورد روستاهای بخش خاو و میرآباد شهرستان مریوان. *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۱۵(۱)، ۱۴۷-۱۷۲.

[https://serd.hu.ac.ir/article-1-](https://serd.hu.ac.ir/article-1-2595-fa.html)

[2595-fa.html](https://serd.hu.ac.ir/article-1-2595-fa.html)

ظاهری، محمد، کریم‌زاده، حسین، و علی‌پور، خالد. (۱۳۹۶). بررسی نقش بازارچه‌های مرزی در توسعه پایدار روستاهای مرزی (مطالعه موردی: بازارچه مرزی قاسم‌رش در شهرستان سردشت). در *اولین همایش بین‌المللی برنامه‌ریزی اقتصادی، توسعه پایدار و متوازن منطقه‌ای، رویکردها و کاربردها*.

<https://civilica.com/doc/679302>

فائز، ولی محمد، نجفی، سید محمدباقر، فتح‌اللهی، جمال، و کریمی، محمد شریف. (۱۴۰۲). انتخاب چارچوب نظری متناسب با شناسایی پیش‌نیازهای توسعه پایدار روستایی. *روستا و توسعه پایدار فضا*، ۴(۱)، ۱۱۷-۱۳۸.

https://vssd.birjand.ac.ir/article_2246.html

قاسمی، مریم، باسط قریشی، محمد، و بیگدلی، آتوسا. (۱۴۰۳). ارزیابی شاخص‌های کیفیت زندگی در نواحی روستایی (مورد مطالعه: روستاهای بخش مرکزی شهرستان نوشهر). *روستا و توسعه پایدار فضا*، ۵(۲)، ۱۴۲-۱۶۴.

https://vssd.irjand.ac.ir/article_2859.html

موسوی، میرنجف. (۱۳۹۲). ارزیابی نقش بازارچه‌های مشترک مرزی در توسعه و رفاه مناطق مرزنشین: مورد بازارچه مرزی تمرچین پیرانشهر. *جغرافیا و توسعه*، ۱۱(۳۳)، ۵۵-۷۰.

https://gdij.sb.ac.ir/article_1322.html

نعیمی، کیومرث، و مهدیزاده، وفا. (۱۳۹۵). بررسی و سنجش اعتماد اجتماعی در بین مرزنشینان شهرستان مریوان. *پژوهش‌نامه مطالعات مرزی*، ۵(۱)، ۱۳-۳۳.

<https://www.sid.ir/paper/519455/en>

هدایت، عثمان، و باسیتی، شهرام. (۱۳۹۹). مرزنشینی، اقتصاد مرزی و آسیب‌های خانواده (مورد مطالعه: شهرهای مرزی بانه و مریوان). *رفاه اجتماعی*، ۲۰(۷۷)، ۱۴۱-۱۸۰.

<https://refahj.swr.ac.ir/article-1-3757-fa.html>

References

- Abyre, A., Ouali, M. A., & El Kandili, M. (2018). *Social Marketing, Social economy and Interdependent Moroccan in ECOWAS economic space: Which potential? Which prospects?*. *International Journal of Innovation and Applied Studies*, 24(4), 1701-1710. <https://www.proquest.com/openview/812f229df057eb28ad24c3df5784e8e8/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2031961>
- Altman, M. (2009). *History and theory of cooperatives*. *International Encyclopedia Of Civil Society*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1542255

- Altman, M. (2015). *Cooperative organizations as an engine of equitable rural economic development*. Journal of Co-operative Organization and Management, 3(1), 14-23. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2213297X15000026>
- American Farm Economic Association. (1919). Journal of farm economics (Vol. 1). American Farm Economic Association.
- Anderson, J., & O'dowd, L. (1999). *Borders, border regions and territoriality: contradictory meanings, changing significance*. Regional studies, 33(7), 593-604. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00343409950078648>
- Azari, Lotf Ali; Houshmand, Mahmoud; Naqvi, Somayeh Sadat (2009). *Measuring satisfaction with the activities of cooperatives in border residents of Khorasan Razavi Province*. Village and Development, No. 2. http://rvt.agri-peri.ac.ir/article_59236.html
- Bakirtzoglou, P., & Ioannou, P. (2016). *Job's Satisfaction among Trainers of Public Vocational Training Institutes in Greece*. people, 7(4), 21-30. <https://pdfs.semanticscholar.org/c16d/18294f05d19f71aef571f1bf9986a0a053b1.pdf>
- Bateman, M. (2015). *Rebuilding solidarity-driven economies after neoliberalism: The role of cooperatives and local developmental states in Latin America*. Social and solidarity economy: Beyond the fringe, 150-165.
- Beamish, P. W., & Lupton, N. C. (2016). *Cooperative strategies in international business and management: Reflections on the past 50 years and future directions*. Journal of World Business, 51(1), 163-175. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1090951615000668>
- Bee, F. K. (2009). *Fair Trade-Fair Futures: The Kilimanjaro Native Cooperative Union scholarship programme for children made vulnerable by Aids*. Iio. http://base.socioeco.org/docs/wcms_117874.pdf
- Bijman, J., Pyykkonen, P., & Ollila, P. (2014). *Transnationalization of agricultural cooperatives in Europe*. DQ, 168. <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/doveq2014&div=26&id=&page=>
- Boadu, C., Koomson, F., & Ntiri, R. O. (2024). *Social and solidarity economy and social inclusion of cooperatives in the Assin Fosu Municipality, Ghana*. Heliyon. [https://www.cell.com/heliyon/fulltext/S2405-8440\(24\)03125-6](https://www.cell.com/heliyon/fulltext/S2405-8440(24)03125-6)
- Brenton, P., Bucekuderhwa, C. B., Hossein, C., Nagaki, S., & Ntagoma, J. B. (2011). *Risky business: Poor women cross-border traders in the great lakes region of Africa*. Africa Trade Policy Note, 11. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/742571468007855952/pdf/601120BRI0Afri11public10BOX358310B0.pdf>
- Brunet-Jailly, E. (2022). *Cross-border cooperation: a global overview*. Alternatives, 47(1), 3-17. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/03043754211073463>
- Buburan, R. M., Buburan, Q. B., Buburan, J. B., Buburan, I. B., & Tabia, J. C. J. D. (2024). *Corporate Governance, Risk Management And Operations Control Practices Of The Institutional Member Cooperatives Of The Zamboanga Del Norte Cooperative Bank: Bases For A Development Program*. Ignatian International Journal for Multidisciplinary Research, 2(3), 1-54.
- Cook, M. (1993). *Cooperatives and group action*. [https://scholar.google.com/scholar?q=Cook,+M.+\(1993\).+Cooperatives+and+group+action.&hl=en&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholart](https://scholar.google.com/scholar?q=Cook,+M.+(1993).+Cooperatives+and+group+action.&hl=en&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholart)
- Cooperatives in International Trade . (1997). *Farmer Cooperatives In The United States Cooperative Information Report Isection 27 United States Department Of Agriculture Rural Development Rural Susiness-cooperatne Service*. <https://www.rd.usda.gov/sites/default/files/cir1-27.pdf>

- Daneshmehr, Hossein; Karimi, Alireza; Osman, Hedayat (2012). *Contextual analysis of the failure of cooperative functions of border residents of Kurdistan province in the context of the informal border economy*. Local Development, No. 1. https://jrd.ut.ac.ir/article_88447.html[In Persian]
- De Peuter, G., & Dyer-Witheford, N. (2010). *Commons and cooperatives*. Affinities: A journal of radical theory, culture, and action. <https://ojs.library.queensu.ca/index.php/affinities/article/view/6147>
- Dursun, D. (2007). *Cross-border co-operation as a tool to enhance regional development: the case of Hopa-Batumi region (Master's thesis, Middle East Technical University)*. <https://www.proquest.com/openview/2ba70cf3be43ac12bc2fa0b087668686/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2026366&diss=y>
- Dushimimana, G. (2021). *Exploring cross-border cooperatives and small-scale traders in Eastern Africa with a focus on Rwanda: what matters and why (Doctoral dissertation, Master's thesis presented at the international institute of social studies*. The Hague, The Netherlands).
- Dushimimana, G. (2022). *The Role of Cross-Border Cooperatives in the EAC: A Structured Review*. Trade and Investment in East Africa: Prospects, Challenges and Pathways to Sustainability, 335-367. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-981-19-4211-2_15
- Ebrahimzadeh, Isa; Berimani, Faramarz (2005). *An analysis of border cooperatives and their structural and functional status in Sistan and Baluchestan*. Geographical Research, No. 51. https://journals.ut.ac.ir/article_10049.html[In Persian]
- Emana, B. (2009). *Cooperatives: a path to economic and social empowerment in Ethiopia (p. 9)*. Geneva, Switzerland: Ilo <https://ideas.repec.org/p/ilo/ilowps/995017193202676.html>
- Faez, Vali Mohammad; Najafi, Seyed Mohammad Baqer; Fatholahi, Jamal; Karimi, Mohammad Sharif (1402). *Choosing a theoretical framework appropriate to identifying the prerequisites for sustainable rural development*. Village and Sustainable Spatial Development, No. 1. https://vssd.birjand.ac.ir/article_2246.html[In Persian]
- Gelbman, A., & Timothy, D. J. (2011). *Border complexity, tourism and international exclaves: A case study*. Annals of tourism research, 38(1), 110-131. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0160738310000721>
- Ghasemi, Maryam; Basit Quraishi, Mohammad; Bigdeli, Atosa (2014). *Evaluation of quality of life indicators in rural areas (case study: villages in the central part of Nowshahr city)*. Village and sustainable development of space, No. 2. https://vssd.birjand.ac.ir/article_2859.html[In Persian]
- Ginder, R. G. (1993). *Aaron Sapiro's Theory of Cooperatives: A Contemporary Assessment*. Journal of Agricultural Cooperation, 8, 93-102. https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=Ginder%2C+R.+G.+%281993%29.+Aaron+Sapiro%27s+Theory+of+Cooperatives%3A+A+Contemporary+Assessment.+Journal+of+Agricultural+Cooperation%2C+8%2C+93-102.&btnG=
- Gradin, S. (2010). *Importing to the Core with Respect for the Poor: A Not-For-Profit Co-operative Model for Breaking the Global Division of Labour*. <https://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/spais/migrated/documents/gradin0511.pdf>
- Hedayat, Osman; Basiti, Shahram (2019). *Border settlement, border economy and family harms (case study: border cities of Baneh and Marivan)*. Social Welfare, No. 77. <https://refahj.uswr.ac.ir/article-1-3757-fa.html>[In Persian]
- Henehan, B. M., & Anderson, B. L. (1994). *Decision making in membership organizations: A study of fourteen US cooperatives*. <https://ageconsearch.umn.edu/record/123004/>
- Heydari, Hassan; Alibeigi, Amir Hossein; Binlaian, Akram (2019). *Obstacles and solutions to activating cooperatives of border residents in Kermanshah province*. Cooperatives and Agriculture, No. 14. [In Persian]

- Hosseini, Leila; Haji Babaei, Fatemeh; Navab, Elham (2019). *Study of factors affecting the development of entrepreneurship in agricultural cooperatives in the border areas of Kermanshah*. Second International Conference on Challenges and New Solutions in Industrial Engineering, Management and Accounting. <https://civilica.com/doc/1244847/> [In Persian]
- Hosseini, Seyed Ali; Mirehei, Mohammad; Abdoli-Mesinan, Maryam; Hosseini, Seyedeh Maryam. (2019). *An analysis of spatial inequalities in the regions of Ardabil province with emphasis on spatial justice*. Urban Ecology, No. 2. https://grup.journals.pnu.ac.ir/article_7636.html [In Persian]
- Hung, N. V., Thinh, T. C., & Duy, N. D. (2022). *Cooperative Group in current Vietnamese commercial environment*. International Journal of Professional Business Review, 7(6), e0509-e0509. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=8955715>
- Imani, Bahram; Majidi Dabbagh, Shima (2014). *Factors promoting and inhibiting modern rural management, a case study of the central part of Ardabil city*. Village and Sustainable Development of Space, No. 2. https://vssd.birjand.ac.ir/article_2800.html[In Persian]
- Irani Heris, Sayyad; Gholinejad Sham-Asbi, Esmaeil; Najafi, Esmaeil. (2019). *Measuring the degree of development of the cities of Ardabil province using the Morris method and numerical taxonomy*. Geography and Environmental Studies, No. 33. https://journals.iau.ir/article_676629.html [In Persian]
- Jalalian, Hamid; Naeem-Abadi, Nazanin (2019). *Economic development of border villages with emphasis on bazaars (case study of the Bashmaq border of Marivan)*. Geographical Studies of Mountainous Regions, No. 1. https://gsma.lu.ac.ir/article_707744.html [In Persian]
- Jomehpour, Mahmoud, Talebi, Mohammad Ali (2012). *Investigating the role of border residents' cooperatives in the development of border areas of South Khorasan, case study: Border residents' cooperative in Darmin County*. Welfare and Social Development Planning, No. 3. https://journals.atu.ac.ir/article_3533.html [In Persian]
- Kurowska-Pysz, J. (2016). *Opportunities for cross-border entrepreneurship development in a cluster model exemplified by the Polish–Czech border region*. Sustainability, 8(3), 230. <https://www.mdpi.com/2071-1050/8/3/230>
- Leick, B. (2011). *Barriers to co-operation and competitive advantage: Cross-border business networks of Saxon and Northern Bohemian firms*. Journal for East European management studies, 162-184. <https://www.jstor.org/stable/23281854>
- Loljih, P. K. (2009). *Bearing the brunt of a liberalized economy: A performance review of the cooperative movement in Zambia*. Geneva: ILO. <https://www.ilo.org/publications/working-paper-no-16-bearing-brunt-liberalized-economy-performance-review>
- Maruf, I. R., Azis, N., & Ruslina, E. (2024, February). *Legal Framework Amidst Straightening Institutional in Border Area Toward Multi-Party Cooperation*. In *International Seminar on Border Region (Instsob 2023)* (pp. 153-170). Atlantis Press. <https://www.atlantispress.com/proceedings/intsob-23/125998255>
- Meliá-Martí, E., Meira, D., Corberá Martínez, J., & Bertuzi, R. (2023). *Cross-border cooperation: A response to the challenges facing agri-food cooperatives in Southern European countries*. Annals of Public and Cooperative Economics, 94(3), 981-1006. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/apce.12430>
- Miakhil, J., Zahid, S., & Dadman, E. (2022). *Cross-Border Markets and Their Impacts on Security (A Case Study in Torkham Border)*. Randwick International of Social Science Journal, 3(4), 692-701. <https://journal.uni-mate.hu/index.php/acr/article/view/7023>
- Michaud, M., & Audebrand, L. K. (2019). *Inside out, outside in: "supporting members" in multi-stakeholder cooperatives*. Management Decision, 57(6), 1382-1398.

- Molk, P. (2013). *The puzzling lack of cooperatives*. Tul. L. Rev., 88, 899. <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/tulr88&div=35&id=&page=>
- Mori, P. A. (2014). *Community And Cooperation: The Evolution Of Cooperatives Towards New Models Of Citizens'democratic Participation In Public Services Provision*. Annals of Public and Cooperative Economics, 85(3), 327-352. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/apce.12045>
- Mousavi, Mirnajaf (2013). *Evaluating the role of joint border markets in the development and welfare of border areas. Case: Piranshahr Tamarin border market*. Geography and Development, No. 33. https://gdij.usb.ac.ir/article_1322.html [In Persian]
- Nadalutti, E. (2020). *The ethics of cross-border cooperation and its values*. Regions and Cohesion, 10(2), 41-63. <https://www.berghahnjournals.com/view/journals/regions-and-cohesion/10/2/reco100204.xml>
- Naimi, Kiumart; Mehdizadeh, Vafa (2016). *Investigating and Measuring Social Trust Among Border Residents of Marivan County*. Journal of Border Studies, No.1. <https://www.sid.ir/paper/519455/en> [In Persian]
- Normark, P. (1996). *A role for cooperatives in the market economy*. Annals of Public and Cooperative Economics, 67(3), 429-439.
- Novkovic, S. (2019). *Multi-stakeholder cooperatives as a means for jobs creation and social transformation*. In Cooperatives and the world of work (pp. 220-233). Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780429285936-14/multi-stakeholder-cooperatives-means-jobs-creation-social-transformation-sonja-novkovic>
- Obadia, C. (2008). *Cross-border interfirm cooperation: the influence of the performance context*. International Marketing Review, 25(6), 634-650. <https://www.emerald.com/imr/article-abstract/25/6/634/174399/Cross-border-interfirm-cooperation-the-influence?redirectedFrom=fulltext>
- Osten, F. L. V. D., Martins, T. S., Dong, H., & Bailey, A. R. (2024). *What does the 7th cooperative principle (concern for community) really mean?*. Management Review Quarterly, 1-26. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11301-024-00421-4>
- Reyes, J. C., & Harnecker, C. P. (2013). *An introduction to cooperatives. In Cooperatives and socialism: A view from Cuba (pp. 25-45)*. London: Palgrave Macmillan UK. https://link.springer.com/chapter/10.1057/9781137277756_2
- Róbert, T., & Levente, A. (2017). *Social innovations for the disadvantaged rural regions: Hungarian experiences of the new type social cooperatives*. Eastern European Countryside, 23(1), 27-49. <https://ideas.repec.org/a/vrs/eaeuco/v23y2017i1p27-49n2.html>
- Sacchetti, S., & Birchall, J. (2018). *The comparative advantages of single and multi-stakeholder cooperatives: reflections for a research agenda*. Journal of entrepreneurial and organizational diversity, 7(2), 87-100. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3349197
- Safarzadeh, Akbar; Chizari, Mohammad; Sedghi, Hossein (2017). *Investigating the role of border cooperatives in the economy of border markets*. First Conference on Agriculture and Natural Resources. <https://civilica.com/doc/1217012/> [In Persian]
- Sebhatu, K. T., Gezahegn, T. W., Berhanu, T., Maertens, M., Van Passel, S., & D'Haese, M. (2021). *Exploring variability across cooperatives: economic performance of agricultural cooperatives in northern Ethiopia*. International Food and Agribusiness Management Review, 24(3), 397-419. https://brill.com/view/journals/ifam/24/3/article-p397_2.xml
- Sexton, R. J., & Iskow, J. (1993). *What do we know about the economic efficiency of cooperatives: an evaluative survey*. Journal of agricultural cooperation, 8, 15-27. <https://ageconsearch.umn.edu/record/46389/?v=pdf>

- Singh, S. (2008). *Producer companies as new generation cooperatives*. Economic and political weekly, 22-24. <https://www.jstor.org/stable/40277684>
- Spatz, K. J. (1993). *Imports by cooperatives, 1991*. <https://ageconsearch.umn.edu/record/279978/?v=pdf>
- Stryjan, Y. (1994). Understanding cooperatives: *The reproduction perspective*. *Annals of public and cooperative economics*, 65(1), 59-80. https://www.researchgate.net/profile/Yohanan-Stryjan/publication/227980797_Understanding_cooperatives_the_reproduction_perspective/links/5a82fd22aca272d6501c2e59/Understanding-cooperatives-the-reproduction-perspective.pdf
- Stverkova, H., Pohludka, M., Kurowska-Pysz, J., & Szczepańska-Woszczyzna, K. (2018). *Cross-border entrepreneurship in Euroregion Beskydy*. *Polish Journal of Management Studies*, 18(2), 324-337. <https://bibliotekanauki.pl/articles/405935>
- Su, X., & Song, J. (2024). *Cooperative control and the governance of cross-border trade in Chinese border cities*. *Territory, Politics, Governance*, 12(2), 318-336. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/21622671.2021.1993985>
- Tayebnia, Seyed Hadi; Manouchehri, Soran (2016). *The role of border markets in the social and economic development of rural areas. Case study: Khav and Mirabad villages in Marivan city*. *Spatial economics and rural development*, No. 1. <https://serd.khu.ac.ir/article-1-2595-fa.html> [In Persian]
- Teodosio, V. A. (2009, April). *Community participation through cooperatives in addressing basic services: The Philippine experience*. In Meeting on Cooperatives (Vol. 28, p. 30). <https://base.socioeco.org/docs/teodosio.pdf>
- van Klingeren, F., & De Moor, T. (2024). *Ecological, financial, social and societal motives for cooperative energy prosumerism: measuring preference heterogeneity in a Belgian energy cooperative*. *Energy, Sustainability and Society*, 14(1), 1-35. <https://link.springer.com/article/10.1186/s13705-024-00444-5>
- Velmonte, G. L. (2020). *Contributions of Cooperatives to the Economic Development*. *An International Multidisciplinary Double-Blind Peer-Reviewed Research Journal*, December. https://www.researchgate.net/publication/344382300_Contributions_of_Cooperatives_to_the_Economic_Development
- Wevers, H. T., Voinea, C. L., & de Langen, F. (2020). *Social entrepreneurship as a form of cross-border cooperation: Complementarity in eu border regions*. *Sustainability*, 12(20), 8463. <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/20/8463>
- Zahri, Mohammad; Karimzadeh, Hossein; Alipour, Khaled (2017). *Investigating the role of border markets in the sustainable development of border villages (Case study: Qasem-Rash border market in Sardasht city)*. *Kurdistan: First International Conference on Economic Planning, Sustainable and Balanced Regional Development*. Approaches and Applications. <https://civilica.com/doc/679302/> [In Persian]
- Zamagni, V. N. (2012). *Interpreting the roles and economic importance of cooperative enterprises in a historical perspective*. *Journal of Entrepreneurial and Organizational Diversity*, 1(1), 21-36. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2194289
- Zeuli, K. A., Cropp, R., & Schaars, M. A. (2004). *Cooperatives: Principles and practices in the 21st century*. <http://cccd.coop/sites/default/files/CoopsPrinciplesandPractices.pdf>
- Zeuli, K., Freshwater, D., Markley, D., & Barkley, D. (2014). *Cooperatives in rural community development: A new framework for analysis*. In *Cooperatives and Community Development* (pp. 47-65). Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315829678-3/cooperatives-rural-community-development-kimberly-zeuli-david-freshwater-deborah-markley-david-barkley>
- Ziegler, R., Poirier, C., Lacasse, M., & Murray, E. (2023). *Circular economy and cooperatives—an exploratory survey*. *Sustainability*, 15(3), 2530. <https://www.mdpi.com/2071-1050/15/3/2530>